

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.
Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 11 2021

ЗМІСТ

Коротко про головне

День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні3

Загальнонаціональна програма

Президента України В. Зеленського «Здорова Україна»3

Аналітика

Політичні акценти

Тарасенко Н.

Підсумки саміту президентів США та РФ у Женеві
в оцінках експертів5

Потіха А.

Саміт G7 і саміт НАТО в контексті українського питання
очима експертів та спостерігачів14

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України24

COVID-19 (2019-nCoV):	
поширення, заходи запобігання та лікування	25
Сучасні дослідження та розробки академічної науки	29
Наукові видання НАН України	33
Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти.....	35
Біотехнології.....	38
Питання екології та уникнення техногенних катастроф.....	39
Здобутки української археології.....	40
Інноваційні розробки та технології	41
Наука і влада	42
Діяльність науково-дослідних установ	43

До уваги держслужбовця

Головащук А.

Нові надходження біобібліографічних видань до фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.....	45
---	-----------

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

Дубас Т.

Науково-видавнича діяльність НБУВ: розвиток напрямів, видів і жанрів видавничої продукції (1991–2019)	63
--	-----------

Коротко про головне

День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні

Президент України В. Зеленський у День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні поклав квіти до могили Невідомого солдата в Києві.

Церемонія відбулася в Меморіалі Вічної Слави, де поховані воїни, які захищали Україну в роки Другої світової війни.

У церемонії також узяв участь керівник Офісу Президента А. Єрмак.

Присутні вшанували пам'ять загиблих хвилиною мовчання.

«Сьогодні, 22 червня, – День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни. Вісімдесяті роковини початку найбільш кривавого періоду Другої світової. Ця трагедія торкнулася майже кожної української родини. Мільйони українців пішли на війну, щоб захистити світ від нацистської навали. Сьогодні ми згадуємо їхній подвиг і дякуємо кожному з них за життя та можливість будувати нову Україну, у якій не буде місця війнам», – наголосив В. Зеленський (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2021. – 22.06*).

Загальнонаціональна програма Президента України В. Зеленського «Здорова Україна»

«Здоровий та активний спосіб життя має стати якщо не національною ідеєю, то стилем життя», – наголосив Президент України.

В. Зеленський представив Загальнонаціональну програму «Здорова Україна», що спрямована на всі вікові категорії та групи населення та має на меті збільшення тривалості життя українців. Презентація відбулася в межах Всеукраїнського форуму «Україна 30. Здорова Україна».

Глава держави наголосив, що питання здоров'я було важливим в усі часи, та у 2020 р., під час пандемії COVID-19, набуло особливого значення. За його словами, із цієї кризи потрібно зробити правильні висновки та вийти сильнішими. Зокрема, не чекаючи нового вірусу, уже сьогодні треба потурбуватися про власне здоров'я, розвивати медичну систему, щоб мати здорову націю.

«Здоровий і активний спосіб життя має бути в тренді, має стати якщо не національною ідеєю, то принаймні невід'ємною частиною нашої ментальності та стилю життя всього нашого суспільства, – зазначив Президент. – Ми багато місяців вели масштабну роботу й сьогодні презентуємо перші результати. Ми починаємо Загальнонаціональну програму Президента “Здорова Україна”. Вона розроблена багатьма фахівцями, Офісом Президента України спільно з трьома міністерствами: охорони здоров'я,

молоді та спорту, освіти та науки, а також за участю багатьох експертів з різних галузей».

За словами глави держави, програма спрямована на всі вікові категорії та групи населення, має різні форми й напрями, які передбачають досягнення головної мети – українці мають жити довше. Адже середня тривалість життя в Україні нині становить 72 роки. За цим показником наша країна посідає 115-те місце у світі. Чисельність населення в Україні зменшується щороку.

«Щоб зрозуміти цю загрозу, достатньо поррахувати, скільки нас буде через 10, 20 чи 50 років, якщо не змінити ситуацію кардинально. Ми маємо робити все, щоб українців народжувалося більше, і все, щоб менше українців помирало», – наголосив В. Зеленський.

Президент зауважив, що здоров'я має починатися з дитинства, тому перша складова програми – це модель здорової школи. «Це вісім компонентів задля зміцнення здоров'я та імунітету учнів з усіх шкіл по всій території нашої країни. Зокрема, це нова концепція уроків фізкультури – цікавих, а отже, популярних у дітей. Це реформа шкільного харчування, яку впроваджує наразі моя дружина Олена. Це нове, водночас корисне та смачне шкільне меню, яке розробив відомий український шеф-кухар Є. Клопотенко», – поінформував глава держави.

Також ідеться про популяризацію спортивних секцій і гуртків, нові онлайн-додатки, якими діти та батьки зможуть користуватися під час занять спортом. «Це та ще багато іншого, починаючи з раннього віку, має зробити здоровий та активний стиль звичкою на все подальше життя дорослої людини», – переконаний В. Зеленський.

Інші складові Програми Президента «Здорова Україна» стосуються тих, хто давно закінчив школу. Ці компоненти мають на меті зниження кількості передчасних смертей в Україні, 85 % яких, за статистикою, спричинено не інфекційними захворюваннями, а хворобами системи кровообігу та онкозахворюваннями, які не було діагностовано вчасно.

«Для осіб, старших за 55 років, будуть запроваджені так звані медичні чекапи – повні обстеження кожні два роки. А для деяких категорій – кожного року. Рання діагностика захворювань дає змогу державі рятувати життя своїх громадян, витрачаючи набагато менше коштів, але найголовніше – маючи набагато більше шансів», – зауважив В. Зеленський.

Також, за словами Президента, важливою є профілактика захворювань, адже причиною понад 60 % передчасних смертей в Україні є, зокрема, інфаркти та інсульти, причиною яких стають різні чинники, серед яких відсутність фізичної активності, паління, алкоголь і неправильне харчування.

«Спосіб життя третини дорослих українців включає одразу декілька таких чинників ризику. І, на жаль, близько 75 % українців не займаються регулярною – будь-якою – фізичною активністю. Це відбувається з різних причин, зокрема й через відсутність доступної спортивної інфраструктури: зручної, сучасної, безкоштовної і – що ще більш важливо – поруч з домом», – зауважив В. Зеленський.

Тому, як повідомив глава держави, третя складова програми передбачає створення «активних парків» і спортивних майданчиків. Вони мають з'явитися в усіх куточках України та стати локаціями здорової країни, мета яких «спорт для всіх», цікавий і доступний для мільйонів українців. «Це – можливість без дорогих тренажерів, без персонального тренера, коли тобі зручно разом з нашими олімпійськими чемпіонами, зірками українського спорту, зірками нашого телебачення, кіно та музики разом займатися спортом», – зазначив Президент.

Зокрема, на спортивних майданчиках міст з'являться стенди-інструкції «Тренуйся тут», на яких за допомогою смартфона можна буде зчитати QR-код, обрати рівень складності та виконати комплекс фізичних вправ за рекомендаціями віртуального тренера. «Будь-якого віку, будь-якої статури – ти маєш просто вийти зранку, дійти до парку й трішечки позайматися собою», – зазначив В. Зеленський.

Президент ставить завдання, щоб найближчим часом тисячі «активних парків» і спортивних майданчиків з'явилися і у великих містах, і в маленьких селах.

Міністр молоді та спорту В. Гутцайт і телеведучий О. Педан продемонстрували спортивні локації, що розташовуватимуться в українських містах, а також розповіли про види спорту, які пропонуватимуть для масових занять. Зокрема, це воркаут, легка атлетика, фризбі, ролики, корфбол, флорбол, баскетбол, регбі, бадмінтон тощо. Серед активностей також заняття для осіб з інвалідністю, зокрема людей на візках.

У межах Програми підготовлено 873 майданчики для занять спортом і воркаутом, які незабаром буде встановлено в парках українських міст.

Крім того, В. Зеленський переглянув окремі виступи та ігри команд і сам спробував зіграти у флорбол та бадмінтон (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2021. – 22.06*).

Аналітика

Політичні акценти

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Підсумки саміту президентів США та РФ у Женеві в оцінках експертів

Зустріч президентів США Д. Байдена і РФ В. Путіна, що відбулася 16 червня в Женеві, стала однією з найбільш очікуваних та обговорюваних у політичному й експертному середовищах міжнародною подією за останні тижні. Вона відбулася на тлі істотного погіршення відносин між США та РФ, викликаного рядом подій і політичних заяв лідерів цих країн навесні цього

року. Зокрема, у квітні в Росії провели раптові масштабні військові навчання й перекинули до кордонів України та до анексованого Криму значні угруповання військ, що викликало значне занепокоєння в США. Д. Байден під час пресконференції відповів ствердно на питання журналіста про те, «чи вважає він В. Путіна вбивцею», після чого Москва відкликала посла з Вашингтона. Відтак Президент США посилив тиск і запровадив нові санкції проти РФ, у тому числі за ймовірну спробу втручання у президентські вибори 2020 р., яку Москва заперечує. Вашингтон, серед іншого, вислав російських дипломатів. Росія відповіла висилкою американських дипломатів і рекомендувала виїхати послу. Відтоді посольства обох країн працюють без керівництва. У квітні Д. Байден зателефонував до Кремля та запросив Президента РФ зустрітися. В. Путін погодився на зустріч у третій країні, якою стала Швейцарія.

Перед зустріччю в Женеві Д. Байден узяв участь у саміті НАТО, засіданні очільників країн – членів G7 з двосторонньому діалозі США – Євросоюз. Основні сигнали, надіслані Кремлю із цих форумів, були зосереджені на таких позиціях: Захід не визнає окупації та спроби незаконної анексії Криму, Україна отримає план дій для вступу в НАТО, а російській агресії буде надана колективна відсіч.

В. Путін напередодні саміту в Швейцарії дав інтерв'ю американському NBC, у якому заявив, що США почали ескалацію першими. Президент РФ відкинув факт присутності теми Криму в російсько-американських переговорах. У Москві також заявили, що обговорюватимуть з Президентом США Україну, а перспектива її членства в НАТО стане «червоною лінією» для Кремля.

Свої очікування від прийдешньої зустрічі Д. Байдена та В. Путіна в Женеві висловлювали і світові політики. Прем'єр-міністр Великої Британії Б. Джонсон, зокрема, заявляв, що Д. Байден готує В. Путіну «досить жорсткі послання», депутат Європарламенту від Литви П. Ауштрявічюс також прогнозував «жорсткий діалог» між двома президентами.

Водночас у РФ лунали заяви про те, що ці переговори для Росії важливіші, ніж для США. «Такі саміти ставлять наші дві країни на один рівень, а це істотно з точки зору статусу, положення Росії у світовій політиці», – зазначав російський експерт, директор Російської ради з міжнародних справ А. Картунов (URL: <https://www.dw.com/uk/putin-i-baiden-v-zhenevi-zavyshcheni-ochikuvannia-kremlia/a-57900229>).

Тож з російської точки зору, одна мета була досягнута ще до саміту – це безпосередньо факт зустрічі. Крім того, російські експерти очікували досягнення домовленостей щодо стратегічної ядерної зброї, космосу, припинення кібератак, закінчення дипломатичної конфронтації. Водночас з питань України та прав людини в самій Росії експерти не чекали зближення. Москва лише готова вислухати критику Д. Байдена як частину його «домашнього завдання», зазначала експертка Московського центру Карнегі Т. Станова. Тому, на її думку, російські надії на початок змін у відносинах

США примарні. Т. Станова не виключала також, що провал переговорів у Женеві може підштовхнути Москву «поводитися більш агресивно, без оглядки на Захід», у тому числі у внутрішній політиці.

Тим часом у Києві жодних проривів від зустрічі Д. Байдена і В. Путіна не очікували. Головне сподівання полягало в тому, що Президент США чітко пояснить В. Путіну, що буде, якщо він і надалі порушуватиме міжнародне право, втручатиметься у вибори в інших державах та нехтуватиме правами людини в себе в країні.

Переговори в Женеві було поділено на два раунди: спочатку вони відбувалися в скороченому форматі, під час якого, крім президентів, були присутні держсекретар США Е. Блінкен і міністр закордонних справ РФ С. Лавров, а потім у розширеному – крім глав держав, у них узяли участь ще по п'ять урядовців.

Основною темою порядку денного саміту стали перспективи російсько-американських відносин і можливість подальшої співпраці двох країн. У цьому контексті сторони під час зустрічі обговорили ряд питань, зокрема ситуацію з правами людини безпосередньо в Росії, питання кібербезпеки, стратегічної стабільності, позицію США щодо подій у Білорусі. Також питання, пов'язані із Сирією, Іраном, Афганістаном та регіоном Арктики. Окремо увагу було зосереджено на Україні.

Зустріч Д. Байдена з В. Путіним тривала на годину менше запланованого – чотири години, замість п'яти. Президент США за порадою експертів відмовився від спільної з Президентом Росії пресконференції за результатами саміту, пояснивши це тим, що не бажає влаштовувати змагання, а також аби запобігти спробам В. Путіна «відсунути на другий план приватні переговори новими публічними пропозиціями». Тож після переговорів кожен із президентів дав окрему пресконференцію. Висвітлювати подію запросили близько 3 тис. представників ЗМІ з різних країн.

Президент РФ заявив журналістам, що на переговорах з Д. Байденем не було «ніякої ворожості», та охарактеризував американського лідера як «дуже конструктивного та досвідченого. За словами Д. Байдена, президенти обговорили перспективи відновлення відносин між США та РФ, а також ряд глобальних питань – кібербезпеку, регіональні конфлікти, контроль над озброєнням, права людини, кліматичну кризу.

З обговорюваних лідерами двох країн регіональних питань – відкриття гуманітарних маршрутів для Сирії, ядерна угода з Іраном, протидія тероризму в Афганістані, «непохитний захист територіальної цілісності України» і врегулювання на основі Мінських домовленостей, а також Білорусь.

«Я передав непорушну прихильність США суверенітету України, ми обговорили Мінські домовленості. Він не перечив мені, але, звичайно, відмінності були», – зазначив Д. Байден і додав, що «Росія не може диктувати, що відбувається у світі» (URL:

<https://www.slovoidilo.ua/2021/06/16/novyna/polityka/bajden-rozpoviv-pro-pidsumky-zustrichi-putinym>).

Також Д. Байден критикував Росію за хакерські атаки, спроби втручання у вибори й тиск на опозицію. За словами Президента США, він передав В. Путіну список з приблизно 16-ма об'єктами критичної інфраструктури США, включаючи енерго- і водопостачання, які не повинні піддаватися нападам хакерів. Д. Байден зазначив, що у Вашингтона є «широкі можливості» кіберудару у відповідь і він готовий їх використовувати. Схоже, це була одна з «червоних ліній», про які Д. Байден говорив перед самітом.

В. Путін у свою чергу звинувачував США в підтримці опозиції в Росії та порівняв структури О. Навального, визнані в РФ екстремістськими, зі штурмом Капітолію й заворушеннями на тлі насильства проти афроамериканців. «Ми не хочемо, щоб це було у нас», – зазначив В. Путін.

Україна, одна з найскладніших тем у відносинах Росії та США, такою «червоною лінією» не стала – у будь-якому разі в публічних виступах президентів. Д. Байден обмежився фразою про підтримку суверенітету й територіальної цілісності України та не згадав про нещодавнє стягування військ РФ до українських кордонів. Обидва лідери висловилися за врегулювання конфлікту на Донбасі на основі Мінських домовленостей (URL: <https://www.dw.com/uk/zhenevske-poteplinnia-pidsumky-samitu-putina-i-baidena/a-57930542>).

Директор Центру міжнародних досліджень Одеського національного університету В. Дубовик припускає, що Україну обговорювали «навіть трохи більше, ніж ми можемо собі уявити, але вона при цьому не вийшла на перший план у пресконференціях після саміту. По-перше, тому, що позиції сторін дуже жорстко відрізняються в цьому питанні, через це неможливо очікувати на компроміс чи консенсус. Якщо подивитися на те, скільки часу Путін приділив розмові про Україну, Донбас, Мінські домовленості, то ми можемо зрозуміти, що це для нього дуже важливе питання. На жаль, ми спостерігаємо, що його позиція ніяк не змінюється. Хоча в Україні і не було ілюзій, що Москва раптом змінить свої погляди й піде на поступки.

Байден же неодноразово підкреслював, що підтримує нас. А на пресконференції у нього, мабуть, не було особливої потреби наголошувати на цьому знову. Та й напередодні цього саміту він чітко висловився про те, що підтримує право України на вступ до НАТО. Проте це не означає, що Америка буде на цьому наполягати й ставити перед іншими країнами – членами Альянсу умови, щоб зараз вони надали нашій державі ПДЧ.

Мова про Україну не йшла багато на пресконференціях тому, що нічого нового лідери додати не могли, бо їхні позиції стосовно російсько-українського конфлікту добре відомі. З одного боку, для нас це погано, адже Росія не відступає, з іншого – добре, бо Америка не змінює позиції, не пропонує Кремлю якось домовлятися про українську долю», – зазначає експерт (URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=96089>).

Головним підсумком саміту, на думку експертів, можна назвати те, що він узагалі відбувся, а також домовленість про повернення послів до Москви і Вашингтона після декількох місяців дипломатичного протистояння, викликаного висловлюваннями Д. Байдена про В. Путіна й новими санкціями. Крім того, сторони домовилися створити профільні групи з питань стратегічної стабільності, тобто контролю над озброєннями, і кібератак. Очевидно, саме із цією метою участь у переговорах у розширеному складі взяв глава російського генерального штабу В. Герасимов.

Саміт не привів до різкого повороту в російсько-американських відносинах. Сторони залишилися при своїх думках, повторивши озвучені раніше позиції. Водночас Президент США зауважив, що домовленість про стратегічний діалог і пошук правил гри з урахуванням нових технологій може стати основою для поступового потепління у відносинах Москви і Вашингтона. «Звідси ми будемо рухатися далі», – зазначив Д. Байден і наголосив, що для нього важливо знизити ризик ненавмисного конфлікту. При цьому глава Білого дому дав зрозуміти, що не очікує швидких результатів. За його словами, про успіхи женевської зустрічі можна буде судити тільки через кілька місяців або навіть років. Поки що на підсумковій пресконференції Д. Байден висловив сподівання, що В. Путін не шукає нової «холодної війни», але визнав, що Президент РФ не готовий передати своє озброєння до музею.

Зі свого боку очільник Кремля наголосив, що президентам вдалося трохи покращити стосунки: «Лев Толстой казав: “У житті немає щастя. Є лише зернини. Бережіть їх”. У такій ситуації не може бути ніякої сімейної довіри, але ці її зернини промайнули».

За результатами саміту Д. Байден і В. Путін ухвалили спільну заяву щодо стратегічної стабільності, у якій ідеться про ядерну зброю. Обидва президенти підтвердили прихильність тезі, що у ядерній війні немає переможців і її не потрібно розв’язувати. Президенти констатували, що в діалозі прагнуть закласти основи контролю над озброєнням і запобігти ризикам.

У спільній підсумковій декларації Білого дому та Кремля також зазначено, що Д. Байден і В. Путін «продемонстрували, що навіть у часи напруження вони можуть досягати прогресу щодо спільних цілей із забезпечення прогнозованості в стратегічній сфері, зменшуючи ризик збройних конфліктів і загрози ядерної війни» (URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/biden-putin-zustrich-eksterty-otsinka/5931319.html>).

Прессекретар Президента РФ Д. Песков заявив, що переговори президентів відбулися «приблизно так, як і очікувала російська сторона», а в Білому домі зазначили, що дискусія між Д. Байденом і В. Путіним була неконфронтаційною.

Висловився щодо переговорів і експрезидент США Д. Трамп, який зустрічався у схожому форматі з В. Путіним у 2018 р. Він зазначив, що Вашингтон нічого не отримав від саміту в Женеві, а Росія, навпаки, опинилася у вигравшій.

Деякі американські оглядачі та аналітики зазначають, що не розраховували на особливі прориви в переговорах, але погоджуються щодо важливості такого діалогу. За їхніми словами, для Вашингтона цей саміт можна буде вважати успішним, якщо Президент Д. Байден підкріпить свої заяви конкретними діями – у відповідь на ворожі вчинки Кремля, які передували саміту. Президент РФ, зазначають вони, від зустрічі отримав найперше можливість бути на одній політичній сцені з американським лідером.

Колишній дипломат та експерт Атлантичної ради Д. Гербст в інтерв'ю «Голосу Америки» сказав про В. Путіна таке: «З його точки зору, це все – перемога. Особливо тому, що він провокував Сполучені Штати Америки впродовж минулих чотирьох тижнів і отримував дуже слабку, майже неіснуючу відповідь від США. Насамперед ідеться про кібератаки, а також про великі військово-морські навчання недалеко від Гаваїв, які проводить Путін, поки говорить із Байденом. Тому Путін ніби каже: подивіться, який я жорсткий, а Сполучені Штати Америки ніби ідуть на якісь поступки мені».

«Тому ключове питання, не лише що скаже Байден, а й що зробить, – наголосив Д. Гербст. – Тому що набагато важливіше, ніж те, що Байден казав сьогодні, буде те, чи підемо ми на якісь чіткі кроки у відповідь на кібератаки».

П. Рау, старший експерт Інституту Гудзона, прокоментував зустріч «Голосу Америки» так: «Якщо те, що Вашингтон озвучив чи прописав, відрізнятиметься від того, що Сполучені Штати Америки справді готові зробити, цим розривом може скористатися В. Путін. Я думаю, що росіяни випробовують американців, Кремль тестує Білий дім, і ризик у тому, що Д. Байден може не пройти цей тест. Але позитив у тому, що він принаймні мав нагоду викласти “червоні лінії” Сполучених Штатів Америки. Я лише не упевнений, що для цього треба було проводити саміт».

Світова преса зазначила, що найціннішим у саміті можна вважати лише сам факт його проведення, оскільки, по суті, сторони лише окреслили одна одній межі дозволеного. Однак не можна забувати, що, ініціюючи зустріч, Д. Байден мав свої власні цілі й цілком задоволений результатами. Про це, зокрема, пише американська газета «The New York Times». «Я зробив те, заради чого приїхав», – цитує видання Президента США (URL: <https://politics.segodnya.ua/ua/politics/vstupit-v-nato-no-poteryaet-donbass-i-krym-stanet-li-ukraina-razmennoy-monetoy-mezhdu-ssha-i-rossiey-1558444.html>).

Британська Guardian звернула увагу на те, що Д. Байден весь час був насторожі та чітко показав Президенту РФ свої позиції. «І хоча Байдену

минулий саміт дався нелегко, він упевнений, що свою головну думку доніс до опонента чудово», – зазначає видання.

Проте вже після завершення зустрічі на вищому рівні лідери республіканців розкритикували поведінку Президента США. За словами колишнього глави Держдепартаменту М. Помпео, Д. Байден помилився, відмовившись проводити спільну пресконференцію з Путіним. «Він дозволив йому виступити, поширюючи російську пропаганду, і створити видимість рівності між США та Росією», – повідомив він в ефірі Fox News, згадавши, що російський лідер порівняв дії опозиції в РФ зі спробою штурму Капітолію у Вашингтоні 6 січня.

На думку деяких політиків у Вашингтоні, Д. Байден робить В. Путіну надто великі поступки й досі й не зрозумів, хто такий Президент РФ. Так, конгресмен-республіканець М. Мак-Кол напередодні саміту заявив, що Д. Байден зробив занадто багато поступок В. Путіну, не отримавши нічого натомість. «У тому, що стосується трубопроводу “Північний потік-2”, він зробив величезний подарунок, дозволивши Путіну завершити будівництво та поставивши європейські країни в енергетичну залежність від Росії», – наголосив член Комітету Конгресу з міжнародних справ в інтерв'ю газеті «New York Post».

Сенатор-республіканець Л. Грем у свою чергу звинуватив Президента США в «прорахунках» під час підготовки зустрічі з В. Путіним. «Він так і не зрозумів, хто такий Путін», – повідомив законодавець в ефірі Fox News, уточнивши, що Д. Байден не зміг чинити тиск на російського лідера в тому, що стосується переслідування опозиції в Росії.

Водночас демократи в Конгресі вважають, що глава Білого дому зміг домогтися своїх цілей на зустрічі з російським лідером. «Я була повністю задоволена тим, як Президент Байден протистояв В. Путіну і ясно дав йому зрозуміти, що його адміністрація не залишить без відповіді дії Росії», – заявила сенаторка-демократка Д. Шахін.

Українські політики й експерти, коментуючи результати знакової зустрічі глав двох держав у Женеві, переважно зазначають, що Президент Сполучених Штатів Америки Д. Байден не пішов на поступки Кремлю й підтримав територіальну цілісність України. Це була не основна тема переговорів, але саме вона цікавить Київ найбільше.

«США дотримуються свого слова, що вони не відмовляться від підтримки територіальної цілісності й незалежності України. Вони будуть агресивно й активно виступати за нас. Тому те, що Д. Байден підтвердив це на зустрічі з Путіним, це послідовна політика Америки стосовно України, нашого ключового союзника», – вважає нардеп від фракції «Голос» А. Осадчук.

«Ця зустріч зафіксувала статус-кво. Плюс у цьому, що, я сподіваюся, не буде ескалації. Будь-які подальші кроки Путіна проти України будуть якраз означати, що Росія нічого не почула і йде в конфронтацію з

колективним Заходом», – прокоментував нардеп від фракції «Європейська солідарність» О. Гончаренко.

В Офісі Президента України зазначають, що перед самітом В. Зеленський і Д. Байден узгодили позиції щодо Донбасу в телефонній розмові. У підсумку в Женеві Президент США наголосив на важливості мирного врегулювання ситуації.

«Дуже важливі слова, які сказав Байден на пресконференції про те, що потрібно ще більше посилити дипломатичну лінію в питаннях мінського формату і нормандських перемовин. Тому це дуже важливо, будемо дивитися далі, як буде реалізовуватися, зокрема з боку Росії. Президент Байден чітко сказав, що є певний часовий люфт у Росії, щоб реалізувати те, про що домовилися. Він сказав про пів року-рік. А далі він прямо сказав, що можуть бути можливі дії Сполучених Штатів Америки», – зазначив заступник керівника ОПУ І. Жовква (URL: <https://kanaldom.tv/uk/vstrecha-bajdena-i-putina-opravdalis-li-ozhidaniya-kieva-rasskazali-ukrainskie-politiki-i-eksperty-video>).

Хоча Д. Байден і В. Путін обговорювали Україну, усе ж завдання кожної країни були глобальніше, зазначають експерти. Для Росії було важливо показати, що вона може говорити на рівних із США. Вашингтон, у свою чергу, хоче припинити напруження у відносинах з Москвою, адже на сьогодні вектор змістився на боротьбу з Китаєм.

«Можна сказати, що обидва лідери досягли свого. Не йдеться ні про перезавантаження, ні про дружбу, ні про нормалізацію. Це про встановлення якогось порядку і про розмежування протистояння з Росією», – пояснив експерт з міжнародної політики аналітичного центру «Український інститут майбутнього» І. Куса.

На думку ж політолога А. Єрмолаєва, Д. Байден має наміри побудувати нову систему колективної безпеки у Європі. Згідно із цією системою, Україна може увійти в НАТО і ЄС, разом з тим втратити Донбас і Крим. У цьому випадку, на думку експерта, Росія більше не протидіятиме, як вона робила з 2014 р.

«Щодо України, тут, мені здається, створена ситуація, у якій почнеться визнання нового стану речей. І частиною цього нового стану речей є припинення мінської “нормандії”, поступова легітимізація новоутворень на Донбасі. І питання полягатиме в іншому: як будувати відносини із цим новоствореним Донбасом», – зазначає А. Єрмолаєв, припускаючи, що саме такий варіант розвитку події й обговорювали світові лідери.

У свою чергу директор Інституту глобальних стратегій В. Карасьов упевнений, що американці не віддадуть Росії Крим і Донбас навіть в обмін на згоду РФ щодо входження України в НАТО і ЄС.

«Байден наголосив, що США підтримує територіальну цілісність України. Незважаючи на те що Президент Америки допустив можливість вступу України в НАТО і ЄС без Донбасу й Криму, це не означає, що він погодився віддати ці регіони. Вони залишаться в Україні, але конфлікти

через них будуть на паузі. Це якийсь німецький варіант. Схожа ситуація була, коли в НАТО спочатку вступила ФРН, а пізніше приєдналася НДР», – пояснює В. Карасьов. На його думку, такий варіант цілком імовірний у разі, якщо Мінські домовленості остаточно опиняться в безвиході та не буде знайдено іншого дипломатичного розв'язання проблеми.

Голова Центру політичних досліджень «Пента» В. Фесенко також зазначає, що Україна зможе вступити до Північноатлантичного альянсу і Євросоюзу без Донбасу. «Такий сценарій можливий, але Донбас і Крим усе одно залишатимуться територіями України. Інакше бути не може. Ніхто не погодиться віддати їх Росії. Жодних заяв про такі плани від західних партнерів не надходило. Упевнений, для ЄС і США такий сценарій неприйнятний і неможливий», – наголосив В. Фесенко.

За словами директора Українського інституту політики Р. Бортника, заява про можливість вступу України в НАТО і ЄС без Донбасу – це відповідь Д. Байдена В. Путіну на його заяву про «червоні лінії». «Якщо Росія спробує утримати Україну від інтеграції до НАТО і ЄС, акцентуючи увагу на донбаському конфлікті, західні партнери можуть проігнорувати статус кво і прийняти Україну без Донбасу. У будь-якому випадку, після зустрічі Путіна і Байдена буде перезавантаження у відносинах Росії й США, діалог президентів ще не закінчено», – переконаний експерт.

За словами першого заступника директора Центру «Нова Європа» С. Солодкого, підсумки женецької зустрічі виявилися надто передбачуваними – жодних вагомих результатів. Очевидно, що і в Вашингтоні, і в Москві ніхто не вірив у серйозні прориви. Були певні завдання-мінімум – і складається враження, що їх досягли.

Експерт зауважує, що обидві сторони начебто задоволені бесідою, її тоном, проте навряд чи атмосферу можна записати в список істотних досягнень. Президент США, схоже, вважає свою місію виконаною, оскільки США чесно виклали свої занепокоєння. Президент РФ, вочевидь, щасливий: з ним нібито рахуються, він зміг укотре скористатися міжнародним майданчиком, щоб повчити світ моралі та демократичним цінностям. Головне ж, що В. Путін укотре показав, що він нічого не хоче й не захоче змінювати у своїх підходах як у міжнародних справах, так і всередині Росії.

«Дві сторони підтвердили, що про відновлення довіри у двосторонніх відносинах узагалі не йдеться. Йдеться лише про інтереси. Тема України, зрозуміло, обговорювалася. Позиція Путіна абсолютно незмінна. На жодні компромісні варіанти він не хоче йти. Важливо стежити за подальшим переговорним процесом. У Росії вміють розставляти дипломатичні пастки. Утім, і в США, і в Україні добре знають про ці “таланти” Москви. У попередні роки Росії все ж надовго не вистачало, аби замилювати очі західним державам – її постійно ловили на чергових провокаціях, втручаннях у справи західних країн. І це завершувалося новим циклом санкцій. Думаю, ніхто особливо не здивується, якщо женецька зустріч виявиться єдиною зустріччю президентів Байдена і Путіна, а ми невдовзі будемо свідками

нового витка конфліктності», – підсумовує С. Солодкий (URL: <https://tsn.ua/exclusive/samit-zaradi-samitu-chomu-bayden-ne-rozpochav-nove-perezavantazhennya-z-putinim-v-zhenevi-1806583.html>).

Отже, головним підсумком зустрічі президентів США Д. Байдена та РФ В. Путіна можна вважати те, що вона взагалі відбулася, а також домовленість про повернення послів до Москви і Вашингтона після декількох місяців дипломатичного протистояння. Крім того, сторони домовилися створити профільні групи з питань стратегічної стабільності, тобто контролю над озброєннями, і кібератак. Окремо увагу було зосереджено на Україні. Президент США Д. Байден у Женеві заявив про повну підтримку суверенітету й територіальної цілісності України. Натомість В. Путін укотре продемонстрував, що не може змиритися з курсом України на вступ до НАТО, заявивши, що із цього приводу «немає чого обговорювати». За словами експертів, подальше зміцнення відносин Києва і Вашингтона зробить Україну сильнішою та допоможе в боротьбі з В. Путіним. На кінець липня заплановано зустріч Д. Байдена і В. Зеленського у Вашингтоні. Там президенти зможуть обговорити питання безпеки та оцінити загрози з боку Росії.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Саміт G7 і саміт НАТО в контексті українського питання очима експертів та спостерігачів

У Великій Британії 11–13 червня відбувся саміт лідерів країн «великої сімки». Серед головних тем зустрічі – протидія пандемії COVID-19, підтримка міжнародного правопорядку та стабільності, боротьба з кліматичними змінами, реагування на найважливіші виклики у сфері міжнародної безпеки, зміцнення трансатлантичного партнерства. У його порядку денному була й Україна.

Як інформують ЗМІ, за підсумками саміту прийнято комюніке, у якому передбачається шість пріоритетів глобального розвитку: зупинити пандемію та підготуватися до можливих майбутніх (включаючи міжнародні зусилля з вакцинації населення планети); оживити економіку (відмовившись від політики жорсткої економії, запровадженої після кризи 2008 р. і впроваджуючи плани з відновлення економіки на основі пакета стимулів обсягом 12 трлн дол., який на тлі пандемії у 2020 р. затвердила G20); відстоювати вільну й справедливую систему міжнародної торгівлі та глобальну податкову систему; захистити планету, підтримавши «зелену» революцію (з підсумковою метою утримати глобальне потепління в межах 1,5°C і звести до нуля шкідливі викиди в атмосферу); зміцнювати партнерські відносини у всьому світі (розвиваючи нові зв'язки через зміну підходу до інвестицій в інфраструктуру); затвердити цінності G7 як «міцну основу успіху в світі, який постійно змінюється» (включаючи силу демократії, верховенства

закону, принципи свободи, рівності та поваги прав людини, особливо – гендерної рівності) (URL: https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/rosiya-ne-povernetsya-v-g8-pidsumki-g7-pershogo-dlya-badena-i-ostannogo-dlya-merkel-ostanni-novini-50165625.html?utm_campaign=Dailyrayukr&utm_content=785633856&utm_medium=Dailyray&utm_source=email. 2021. 14.06).

Щодо України, то лідери G7 підтримали нашу країну в прагненні до незалежності й стабільності. Представники країн «великої сімки» назвали Росію стороною конфлікту на Донбасі та закликали Кремль вивести війська й російських найманців з території України. Про це йдеться в спільному комюніке «групи семи». Лідери США, Канади, Німеччини, Франції, Італії, Японії і Великої Британії підтвердили підтримку територіальної цілісності України у її міжнародно визнаних кордонах та закликали Росію відвести свої війська з окупованого Донбасу, на східному кордоні України та в Криму. Крім того, лідери країн G7 підтвердили підтримку нормандського формату та Мінських домовленостей.

Щоправда, як зазначають спостерігачі, заяву в цьому контексті зроблено дещо незвично для світової дипломатії. «Закликаємо Росію та збройні формування, які вона підтримує, до конструктивної взаємодії та прийняття зобов'язань щодо припинення вогню. Ми підтверджуємо наші зусилля щодо зміцнення демократії та інституцій в Україні, заохочуючи подальший прогрес у реформуванні», – ідеться в комюніке лідерів G7 (URL: <https://politics.comments.ua/ua/news/foreign-policy/pidsumki-samitu-velikoi-simki-yaki-zayavi-prolunali-schodo-ukraini-rosii-ta-bilorusi-678583.html>. 2021. 14.06).

Разом з тим, як зазначила президент Єврокомісії У. фон дер Ляєн, лідери «великої сімки» обговорили відносини з країнами «Східного партнерства» і виклики з боку Росії для європейської безпеки. «Ми обговорили “Східне партнерство” ЄС у всіх його вимірах. Росія продовжує підривати європейський порядок у сфері безпеки, ми можемо розраховувати на потужній трансатлантичний альянс у тому, щоб зустріти цей виклик», – наголосила президент Єврокомісії.

Вона підтримали територіальний суверенітет України і висловила готовність допомагати нашій країні в проведенні реформ.

У. фон дер Ляєн зазначила, що для України надзвичайно важливо будувати потужні інституції, засновані на верховенстві права, а також наголосила на спільній протидії Москві. «Україна – серед основних питань нашого спільного порядку денного», – заявила президент Єврокомісії (URL: https://vgolos.com.ua/news/samit-g-7-ukrayina-sered-golovnyh-mizhnarodnyh-pytan_1397840.html. 2021. 13.06).

Глава дипломатії ЄС Ж. Боррель також наголошує на необхідності підтримки України та засуджує агресивні дії Росії на Сході України. Він повідомив, що у ЄС підготували документ, у якому викладено стратегію

відносин блоку з Росією, що базуватиметься на трьох принципах – відштовхування, стримування і взаємодія.

У ЄС наголошують, що Росія підриває міжнародне право та ключові принципи ОБСЄ та Ради Європи, які вона зобов'язалася виконувати. Вона намагається впливати, втручатися й дестабілізувати ЄС і його держави-члени, а також країни-партнери, використовує політичні репресії, у тому числі щодо прав людини й основних свобод, аби зберегти нинішній політичний та економічний порядок у країні.

У зв'язку із цим у підготовлений документ внесено п'ять принципів, схвалених ще у 2016 р., якими керується ЄС у відносинах з Росією: повне виконання Мінських домовленостей як ключова умова будь-яких істотних змін у відносинах ЄС; зміцнення відносин зі східними партнерами ЄС й іншими сусідами; підвищення стійкості ЄС; вибіркова взаємодія з Росією з питань, які перебувають в інтересах ЄС; підтримка міжлюдських контактів і громадянського суспільства в Росії.

Повідомляється, що принцип відштовхування передбачатиме: ЄС продовжуватиме виступати проти порушень прав людини і виступатиме на захист демократичних цінностей, у тому числі на міжнародних форумах; ЄС продовжуватиме заявляти про систематичні порушення Росією міжнародного права в Україні, Грузії та інших країнах; ЄС підтвердить свою підтримку України і її територіальної цілісності, суверенітету й незалежності, це включає заклик до Росії взяти на себе відповідальність як сторона конфлікту та повністю виконати Мінські домовленості; ЄС буде й надалі належним чином реагувати на зловмисні дії російського уряду, включаючи гібридні загрози, прагнучиме обмежити ресурси, які російський уряд може використовувати для проведення своєї шкідливої зовнішньої політики.

Принцип стримування: передбачається протидіяти загрозам і зловмисним діям РФ більш систематично й узгоджено, забезпечуючи при цьому координацію з партнерами-одномумцями, такими як НАТО і G7; ЄС повинен і далі розвивати свій потенціал кібербезпеки та захисту, а також свої стратегічні комунікаційні можливості; ЄС продовжить зміцнювати свої можливості протистояти гібридним загрозам і краще використовувати важелі впливу, які надає перехід на альтернативні джерела енергії; ЄС посилить підтримку східних партнерів, працюючи над повною реалізацією потенціалу «Східного партнерства».

Принцип взаємодії: для просування своїх власних інтересів ЄС має наміри залучати Росію до вирішення кількох ключових завдань, таких як боротьба з пандемією коронавірусу та зміною клімату, а також з іншими екологічними проблемами (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/06/17/7124557>. 2021. 17.06).

Європейські політики обережно ставляться до ініціатив України найближчим часом отримати можливість вступу в ЄС і НАТО. При цьому вони відзначають позитивні зміни в Україні. Зокрема, посол Німеччини в Україні А. Фельдгузен зазначила, що країни G7 схвалюють рішучість

Президента України В. Зеленського боротися з глибоко вкоріненим впливом олігархічних інтересів на політичне та економічне життя України. «Ми як G7 взяли до відома законопроект, про який говорив Президент Зеленський, який він вніс до парламенту. І ми справді схвалюємо рішучість Президента нарешті боротися з глибоко вкоріненим впливом олігархічних інтересів на політичне, особливо, як сказав Прем'єр-міністр, економічне життя України», – зазначила А. Фельдгузен на Всеукраїнському форумі «Україна 30. Економіка без олігархів» у Києві (URL: <https://day.kyiv.ua/uk/news/150621-krayiny-velykoyi-simky-shvalyuyut-rishuchist-zelenskogo-borotysya-z-vplyvom>. 2021. 15.06).

Посол наголосила на необхідності зміцнити інституції в Україні. «Це насамперед судова система, про яку Генеральний прокурор уже згадала. Це – верховенство права. Це – незалежні судді, правоохоронці й держслужбовці, яких підбирали на прозорих конкурсах», – пояснила А. Фельдгузен.

Вона також звернула увагу на необхідність зміцнення Антимонопольного комітету. «Він вже існує довго в Україні, але його треба зміцнити, треба зробити належним, захищати, дати політичну підтримку, щоб вони могли боротися у сфері економіки з олігархічними інтересами», – підкреслила А. Фельдгузен.

За її словами, також важливими є незалежні ЗМІ та вплив суспільства. «Суспільство має змушувати політичну еліту й держслужбовців грати за правилами – а не з правилами», – наголосила посол Німеччини в Україні.

Президент України В. Зеленський подякував лідерам країн «великої сімки» і Євросоюзу за підтримку України та заклик до Росії вивести війська від її кордонів. «Вітаю непохитну підтримку України державами G7 у комюніке саміту. Вдячний лідерам Великої Британії, Німеччини, Канади, Італії, США, Франції, Японії та ЄС за незмінну підтримку незалежності, суверенітету й територіальної цілісності України та заклик до агресора відвести війська від кордонів України і з Криму. Крим – це Україна!» – наголосив
В. Зеленський (URL: <https://politics.segodnya.ua/ua/politics/zelenskiy-poblagodaril-g7-i-evrosoyuz-zapodderzhku-i-trebovanie-k-rossii-1557636.html>. 2021. 13.06).

На думку деяких спостерігачів та експертів, саміт G7 був особливим ще й тим, що став першим закордонним візитом для Президента США Д. Байдена. При цьому вони наголошують, що Д. Байден всіляко демонстрував «повернення Америки» за стіл переговорів з партнерами по G7. «Пішли в минуле загрози запросити Росію назад у групу [“велику вісімку”] чи вийти з НАТО – визначні риси войовничої дипломатії, якій надавав перевагу Д. Трамп», – пише The Washington Post про ще один, політичний аспект повернення G7 «до нормальності».

«Байден та інші західні лідери підібрали жорсткі слова на адресу Росії та Китаю, але їм не вдалося знайти точки дотику щодо деяких важливих питань», – пише американська The New York Times.

Серед спірних тем, які залишилися за лаштунками саміту, газета називає розбіжності щодо термінів повної відмови від вугільної енергетики, а також щодо сум, які різні держави G7 готові виділити для протидії Китаю. З іншого боку, лідери західних країн усе ж виступили єдиним фронтом проти ряду спільних загроз (URL: https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/rosiya-ne-povernetsya-v-g8-pidsumki-g7-pershogo-dlya-badena-i-ostannogo-dlya-merkel-ostanni-novini-50165625.html?utm_campaign=Dailyrayukr&utm_content=785633856&utm_medium=Dailyray&utm_source=email. 2021. 14.06).

На думку українських експертів, комюніке – сприятлива тенденція. Це означає, що ми залишаємося в глобальному порядку, про Україну і війну на Донбасі не забули.

Політолог В. Фесенко переконаний, що спільне комюніке, яке відображає позицію країн G7 і Євросоюзу, – це сприятлива тенденція для України. «Для нас важливо те, що ми залишаємося в глобальному порядку. Про нас не забувають, адже в нас деякі люблять на цю тему розмірковувати, мовляв, ми нікому не потрібні, на нас всі махнули рукою. Ні, ось ця спільна заява показує, що про Україну і війну на Донбасі пам'ятають», – зазначив експерт.

Разом з тим він вважає, що один документ не зможе змінити ситуацію на Донбасі – розв'язання конфлікту, як і раніше, залежить від Росії. «Інша справа, що серед країн-учасниць G7 є Німеччина і Франція, які беруть участь в переговорному процесі. І факт того, що вони налаштовані на продовження переговорного процесу, це позитивна тенденція. Але, як і раніше, рішення проблеми залежить від Росії. Тобто очікувати, що якась одна заява змінить ситуацію, це дещо наївно. Але для нас важлива загальна консолідована позиція країн “великої сімки». І вона для нас сприятлива», – наголосив В. Фесенко (URL: <https://world.segodnya.ua/ua/world/europe/lidery-g7-prizvali-putina-zabrat-voyska-iz-kryma-i-donbassa-hto-eto-znachit-dlya-ukrainy-1557736.html>. 2021. 14.06).

Значно більші сподівання були в Україні на рішення саміту НАТО, що відбувся в Брюсселі 14 червня. Українська влада сподівалася, що на саміті лідерів країн НАТО в підсумковому документі пролунають заяви про підтримку України у її прагненні до членства в Альянсі та будуть засуджені агресивні дії Росії.

На саміт Україну не запросили, що викликало невдоволення в представників різних політичних сил і представників влади. Проте, як зазначив Генеральний секретар НАТО Є. Столтенберг, саміт передбачав участь лише членів Альянсу, без країн-партнерів. «Ми ухвалимо рішення щодо порядку денного НАТО на період до 2030 р., щоби впоратися з викликами сьогодення й завтрашнього дня», – заявив він.

Серед цих викликів Є. Столтенберг назвав «агресивні дії Росії, загрози тероризму, кібератаки, нові та руйнівні технології, вплив зміни клімату на

безпеку та зростання потуги Китаю» (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-57412306>. 2021. 14.06).

Проте посадові особи в Україні обурювалися щодо того, чому Україну не запросили на саміт. «Ми абсолютно не розуміємо, як можна проводити закритий саміт НАТО на тлі агресивних дій Російської Федерації проти України в Чорноморському регіоні та проти членів Альянсу», – заявляв міністр закордонних справ Д. Кулеба. Міністр наголосив, що Україна змінює тактику щодо зближення з Північноатлантичним альянсом – від прохань надати План дій щодо членства (ПДЧ) країна переходить до вимог. Адже Київ досі не отримав чіткого сигналу від НАТО, хоча виконав усі взяті на себе зобов'язання.

За словами Д. Кулеби, Україна вже рік має статус партнера НАТО з розширеними можливостями. Також вона виконала всі вимоги для отримання Плану дій щодо членства в НАТО. Але за 13 років Альянс так і не виконав своєї обіцянки про ПДЧ для України. «Ми говоримо: дайте політичний сигнал, виконайте власну обіцянку, яку дали нам 13 років тому. Тим більше що за цей час прогрес у реформуванні ЗС, у реформах дуже вагомий. Якщо відповідь Альянсу буде “ні”, то український народ повинен це почути, і ми повинні змінити свою політику. Але я переконаний, що Україна буде членом НАТО», – Д. Кулеба (URL: <https://rubryka.com/2021/06/13/kuleba-zayavyv-shho-ukrayina-zminuyue-taktyku-shhodo-zblyzhennya-z-nato>. 2021. 13.06).

Президент України В. Зеленський на зустрічі з держсекретарем США Е. Блінкеном у травні висловлював надію, що на саміті НАТО 14 червня розпочнеться обговорення перспективи отримання Україною Плану дій щодо членства в Альянсі та просив високопосадовця США сприяти започаткуванню цього процесу.

В інтерв'ю американському виданню «Axios» 4 червня В. Зеленський різко реагував на відсутність прогресу в наближенні України до НАТО та наполягав на потребі якнайшвидшого отримання ПДЧ. «Проблема повинна бути розв'язана негайно. Ми перебуваємо в небезпеці просто зараз, наша незалежність на шальках терезів просто зараз, допомога нам потрібна просто зараз», – заявляв Президент України.

У телефонній розмові із Генеральним секретарем НАТО Є. Столтенбергом 10 червня В. Зеленський висловив надію, що в рішеннях саміту НАТО буде підтверджено політику «відкритих дверей» Альянсу для України та чинність рішення Бухарестського саміту НАТО 2008 р. про План дій щодо членства в Альянсі.

Президент України В. Зеленський у телефонній розмові з прем'єр-міністром Британії Б. Джонсоном заявив, що Українська держава зробила все для отримання Плану дій щодо членства в Північноатлантичному альянсі. «Ми зробили все, що потрібно для отримання ПДЧ. Настав час, щоб наші партнери та союзники з Альянсу підтримали Україну конкретними діями та рішеннями», – підкреслив В. Зеленський.

Президент України також зажадав від Д. Байдена відповіді «так» чи «ні» щодо ПДЧ. Щоправда, безпосередньо Д. Байдену задати це запитання у В. Зеленського не було можливості, адже їх зустріч ще лише планується. Натомість це запитання журналісти поставили Д. Байдену. «Це залежить від того, чи відповідають вони критеріям. Факт у тому, що вони досі мають викоринити корупцію. Факт у тому, що вони повинні виконати інші критерії, перш ніж вони отримають ПДЧ», – відповів Президент США (URL: <https://www.dw.com/uk/samit-nato-baiden-rozmovy-pro-pdch-dlia-ukrainy-ta-rosiiska-zahroza/a-57893970>. 2021. 15.06).

Д. Байден наголосив, що не він один вирішує питання плану дій, а весь Альянс, тож Києву треба працювати, аби переконати всіх держав-членів. При цьому він підтвердив, що конфлікт на Донбасі не виключає можливості вступу до НАТО, а перешкодою на шляху членства є корупція, але не війна на Донбасі.

При цьому лідери НАТО залишилися вірними обіцянці прийняти Україну до своїх лав. «Ми підтверджуємо рішення, ухвалене на саміті в Бухаресті у 2008 р., що Україна стане членом Альянсу, і ПДЧ є невід’ємною частиною цього процесу. Ми підтверджуємо всі елементи цього рішення, а також подальші рішення, зокрема те, що кожного партнера оцінюватимуть за його досягненнями», – ідеться в декларації цього саміту.

Як зазначають спостерігачі, це формулювання є набагато соліднішим за сухе підтвердження на саміті 2018 р. рішення, ухваленого в Бухаресті, без жодної згадки ПДЧ. І все ж про жодні часові рамки в нинішньому комюніке також не йдеться.

За інформацією ЗМІ, лідери НАТО наголосили на тому, що шлях до НАТО пролягає через успіхи в реформах. «Україна повинна повною мірою використати всі інструменти, доступні їй у рамках Комісії Україна – НАТО для досягнення своєї цілі впровадження принципів і стандартів НАТО», – зазначили в декларації. У ній окремо виділили боротьбу з корупцією, децентралізацію, повагу демократичних цінностей, прав людини, меншин і верховенства права, а також реформу СБУ.

Учасники саміту НАТО наголосили на підтримці територіальної цілісності України, Грузії та Молдови. «У відповідності до її міжнародних зобов’язань, ми закликаємо Росію вивести свої війська, які вона розмістила у всіх трьох країнах без їхньої згоди», – зазначили в декларації.

Україна також може очікувати на більшу практичну допомогу з боку Альянсу. На саміті домовилися «істотно посилити спроможність НАТО надавати партнерам підтримку в тренуванні та розбудові (оборонного) потенціалу».

При цьому Є. Столтенберг заявив: «Ми робитимемо все, що можемо, аби Україна була в змозі продовжувати протистояти російській фізичній агресії».

Глава Української держави В. Зеленський подякував НАТО за перспективу членства і водночас дорікнув членам Альянсу за відсутність

конкретних термінів щодо наступних кроків для досягнення мети (URL: <https://ua.korrespondent.net/world/worldabus/4367667-baiden-nazvav-pereshkodu-na-shliakhu-ukrainy-do-nato>. 2021. 15.06).

Варто зазначити, що в підсумковій декларації саміту чільне місце серед викликів і загроз безпеці НАТО відводять поведінці РФ. «Агресивні дії Росії становлять загрозу для євроатлантичної безпеки», – ідеться в декларації. Лідери Альянсу запевнили, що не повернуться до відносин «у звичному режимі», доки Москва не продемонструє, що вона поважає міжнародне право та виконує свої зобов'язання. Якщо цього не буде, то Альянс і далі посилюватиме свою оборону та стримування, але також залишатиметься відкритим до «змістовного» діалогу, аби уникнути непорозумінь та ненавмисної ескалації. «Росія не розглядає НАТО як партнера. Така одностайна думка тих, хто взяв участь у сьогоднішньому саміті. Натомість Росія, на жаль, розглядає НАТО як противника навіть через 30 років після завершення “холодної війни”», – зазначила А. Меркель.

Незважаючи на обнадійливі заяви в НАТО щодо України, не варто сподіватися на швидке отримання ПДЧ і вступ до Альянсу, наголошують експерти та спостерігачі. Зокрема, співдиректор програм з питань зовнішньої політики та міжнародної безпеки Центру ім. О. Разумкова О. Мельник зазначив, що Україна рік тому вже стала партнером НАТО з розширеними можливостями. Такий статус мають лише шість країн. Проте це може означати ще довший шлях до повноцінного членства. «Насправді Україна виконує ПДЧ вже понад 10 років. З часу Будапештського саміту діє щорічна національна програма співпраці з НАТО, а це – по суті і де факто – є елементом ПДЧ», – наголосив О. Мельник.

Він вважає, що за формальними ознаками готовність України до членства вища, ніж деяких нових членів Альянсу, але Києву треба набратися терпіння.

Щоправда, на думку експертів, деякі члени НАТО зважають на вимоги Росії, а рішення Альянсу залежить від кожного його члена. Як відомо, Росія розглядає зближення України з НАТО, як якусь «червону лінію». Наприклад, у своєму нещодавньому інтерв'ю телеканалу «Росія-1» Президент РФ В. Путін наголосив, що вступ України в Альянс «має практичне значення». На його думку, у цьому разі на території України можуть бути розміщені пускові установки. Запущені з них ракети зможуть долетіти до Москви за 7–10 хв. Зрозуміло, військова складова – це лише одна з причин, чому Кремль не хоче бачити Україну в Альянсі.

За словами журналіста Д. Поповича, ПДЧ передбачає індивідуальний діалог з країною-кандидатом, конкретні заходи, пов'язані з підготовкою до вступу в НАТО. ПДЧ суто індивідуальний і не є переліком певних критеріїв, необхідних для вступу в «клуб». Перебувати на стадії ПДЧ можна досить тривалий час, але всі країни, які пройшли через цей етап, так чи інакше вступили до Альянсу. Тому в Кремлі чудово розуміють, що отримавши ПДЧ, наша країна рано чи пізно вступить до НАТО, а тому в РФ готові активно

протидіяти цьому вже сьогодні (URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/06/16/kolonka/denys-popovych/polityka/tovaryshax-nemaye-zhody-dav-ukrayini-samit-nato-bryusseli>. 2021. 16.06).

Щоправда, ситуація щодо Росії змінюється, адже Росія дедалі більше втрачає авторитет в Альянсі. Проте частина держав-членів і надалі не хоче дратувати російське керівництво.

На думку експертів, Україна має пройти нелегкий шлях до НАТО. Як заявив спеціальний представник Генсекретаря НАТО Д. Аппатурай, до «членства в НАТО немає короткого шляху». «Кожен потенційний член Альянсу має провести широкий комплекс реформ не лише у сфері безпеки та оборони, а й щодо верховенства права, державного управління та економічної стабілізації. Це те, чого українці всіх поколінь чекають від лідерів держави», – зазначив він у зверненні до молодіжного Київського безпекового форуму, заснованому фондом А. Яценюка «Відкрий Україну» (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-57412306>. 2021. 14.06).

При цьому він також заявив, що двері НАТО залишаються відкритими. Партнери віддані рішенням Бухарестського саміту 2008 р., що Україна та Грузія стануть членами НАТО.

Натомість керівник Центру «Нова Європа» А. Гетьманчук вважає, що оскільки фінальною метою України є не ПДЧ, а членство в НАТО, то Україна мала б домогтися від Альянсу «плану сумісності з НАТО» – «дорожньої карти» реформ. «Ця карта має підготувати Україну вступити до Альянсу, фактично, за одну ніч, щойно з'явиться відповідне “вікно можливостей”. І ця карта не обов'язково має включати План дій щодо членства, який у випадку України та Грузії навряд чи залишається адекватним інструментом з огляду на унікальність кейсів та токсичність цього інструменту», – зазначає експертка.

Щоправда, як зазначає С. Сидоренко, редактор «Європейської правди», рішення, яке було прийнято на саміті НАТО, є обнадійливим і викликало захоплення не лише багатьох політиків та спостерігачів, а й державних діячів. Так само не приховували радість як діючі, так і відставні посадовці, що працюють у тематиці НАТО, наприклад ексміністр оборони А. Загороднюк та віцепрем'єрка О. Стефанішина (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/06/14/7124432>. 2021. 14.06).

Д. Кулеба, після різких заяв напередодні саміту НАТО, з полегшенням зазначив, що на перший погляд союзники НАТО своєю декларацією просто підтвердили відданість своєму ж рішення 2008 р., однак ця декларація особлива, серед іншого, тому, що ще за кілька днів до саміту Альянс не мав наміру згадувати у своєму рішенні про ПДЧ для України. «Це правда, що ми її (згадку про ПДЧ) буквально вигризли в останній момент завдяки власній наполегливості, чесній розмові з НАТО та твердій підтримці ключових наших друзів», – зазначив глава МЗС.

За його словами, декларація, прийнята на саміті НАТО, має набагато ширший контекст, бо це, по суті, план дій нового НАТО, у якому США помирилися з рештою союзників, і тепер з новими силами Альянс працюватиме над досягненням поставлених цілей, підтримкою визначених друзів, у тому числі України.

Д. Кулеба вважає, що декларація саміту НАТО містить багато дуже чітких сигналів, що Альянс продовжить ефективно стримувати Росію, у тому числі в Чорноморському регіоні. «Ми всі зосереджені на ПДЧ, але сьогодні в декларації саміту НАТО було багато дуже чітких сигналів щодо того, що НАТО продовжить ефективно стримувати Росію, у тому числі в Чорноморському регіоні, який зараз для безпеки євроатлантичного простору є одним з ключових», – наголосив Д. Кулеба.

На його переконання, В. Путін розуміє, що Україна користується підтримкою міжнародних партнерів, у тому числі США, які мають «багато і помітних, і непомітних інструментів, щоб мотивувати Росію поводитися відповідно і вийти з України».

Глава української дипломатії також зауважив, що підступність Росії всім добре відома, але колективний Захід за всіма параметрами є сильнішим, ніж Росія (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3264658-nato-poslalo-citki-signal-so-prodovzit-efektivno-strimuvati-rosiu-kuleba.html>. 2021. 15.06).

А. Загороднюк, голова правління Центру оборонних стратегій, міністр оборони України у 2019–2020 рр., також вважає, що осторога щодо реакції Росії й була основним гальмом переговорів про НАТО з деякими країнами-членами. Проте і вони нарешті сказали своє слово на користь України.

За словами А. Загороднюка, важливо, що це рішення прийнято за день до зустрічі Д. Байдена та В. Путіна. Меседж В. Путіну є, і важливо те, що країни НАТО одноголосно підкреслили повагу до вибору народу України як головного чинника членства в НАТО безвідносно до позицій Росії. «Це також сигнал усім тим, хто говорив про повернення до політики вирішення долі України без України. Так, це рішення – не членство у НАТО, навіть не ПДЧ. Але це шлях до нього. І чергова перемога на цьому шляху», – підкреслив А. Загороднюк (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2021/06/15/7124437>. 2021. 15.06).

С. Сидоренко вважає, що позитивна реакція на рішення саміту НАТО є об'єктивною. Невдоволення скептиків, які заявляють, що нічого особливого немає в тому, що Альянс просто підтвердив рішення Бухарестського саміту 2008 р., викликає подив. Адже насправді важливість рішення саміту НАТО велика. По-перше, через те, що таке підтвердження прозвучало вперше – на жодному саміті від 2008 р. подібних заяв від Альянсу не звучало; по-друге, через те, що Україну нарешті почали розглядати на одному рівні з Грузією – так само як нас сприймали разом у 2008 р.

За словами С. Сидоренка, на сьогодні Україна активно просуває цю ідею. Друзі України (першу скрипку серед яких відігравала Польща!) просували думку про те, щоб уже на цьому саміті Альянс знову дав Україні

та Грузії таку обіцянку. І хоча переконати всіх союзників у цьому наразі не вдалося, джерела свідчать, що українські дипломати не планують зупинятися.

Тому є сподівання, що із часом держави-скептики почнуть ставитися до цього питання з меншою пересторогою й будуть готові до предметних консультацій. Сьогодні Україні потрібно терміново впроваджувати реформи та показати, що ми – надійний партнер, у якого слово не розходиться з ділом.

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Під головуванням президента НАН України академіка А. Загороднього 9 червня 2021 р. у режимі відеоконференції відбулося чергове засідання Президії НАН України.

Участь у засіданні взяли міністр охорони здоров'я України В. Ляшко та заступник міністра охорони здоров'я, головний державний санітарний лікар України І. Кузін.

Головною темою засідання стала участь учених НАН України в протидії COVID-19.

Міністр охорони здоров'я України В. Ляшко у своєму виступі зазначив, що керівництво держави має намір відновити в Україні власне фармацевтичне виробництво імунобіологічних препаратів. Він також підкреслив, що пріоритетом його діяльності на посаді очільника Міністерства охорони здоров'я є формування фармацевтичної незалежності нашої держави, яке має розпочатися саме з виробництва власних імунобіологічних препаратів.

В Інституті біохімії ім. О. В. Палладіна та Інституті біології клітини дослідження зі створення вакцини проти COVID-19 здійснюють за фінансової підтримки Національного фонду досліджень.

Нещодавно вперше в Україні науковцями Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна запропоновано метод безвірусної перевірки потенційних лікарських препаратів (зокрема, на основі антитіл) на здатність перешкоджати взаємодії коронавірусу SARS-CoV-2 з рецепторами ACE2 клітин людини та захищати клітини від інфікування коронавірусом. У результаті виконання проекту заплановано розробити оптимальний склад вакцинного препарату проти COVID-19 на основі рекомбінантних протеїнів, який матиме потужні імуногенні та захисні властивості. Використання як носія імуногена CRM197 (дифтерійного токсоду) робить вакцину одночасно і протидифтерійною.

Під час засідання було заслухано дві доповіді.

З доповіддю «Про створення вакцин проти SARS-CoV-2 та COVID-19 в Україні: стан, проблеми та перспективи» виступив директор Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України академік С. Комісаренко.

Далі було заслухано доповідь директора Інституту молекулярної біології і генетики академіка М. Тукала «Про розроблення діагностичних систем, лікарських засобів і моніторинг небезпечних штамів» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 10.06*).

COVID-19 (2019-nCoV): поширення, заходи запобігання та лікування

Короткий огляд поточної епідемічної ситуації в Україні 22.06.2021 р.

Останніми тижнями триває зменшення всіх епідемічних показників у всіх регіонах України. Кількість нових виявлень, нових позитивних ПЛР-тестів і кількість летальних випадків зменшується вдвічі за 12–14 днів. Кількість нових виявлень становить у середньому 736 випадків на день, а кількість летальних – 41 випадок на день. Кількість нових випадків оприлюднюється із запізненням приблизно на 1 тиждень від дати тестування, а кількість нових позитивних ПЛР-тестів (без урахування ретестувань) на сьогодні становить 580 на день. Позитивність зразків ПЛР-тестів знизилася до 3,2 проти 4,2 % тиждень тому та 5,4 % два тижні тому.

На сьогодні, порівняно з піковим періодом початку квітня 2021 р., кількість позитивних тестів знизилася у 25 разів, нових виявлень – у 20 разів, летальних випадків – у 9 разів. Кількість активних інфікованих і кількість нових виявлень приблизно відповідають аналогічних показникам за липень 2020 р. з тією різницею, що у 2020 р. у цей період спостерігалася фаза повільного зростання, а на сьогодні в Україні ще триває період стабільного швидкого спадання.

Тижневе зниження кількості нових госпіталізацій сповільнилося до 18,2 % проти зниження на 29,7 % тиждень тому та на 25,4 % два тижні тому. При цьому число нових випадків хвороби (без урахування даних від 22 червня 2021 р., на які впливає змінений режим вихідних днів) знижується дещо швидше – на 34,3 % за останній тиждень, 29,2 % тиждень тому та 32,3 % два тижні тому.

Частка госпіталізованих дітей лишається підвищеною при відносно низькій кількості лабораторно підтверджених випадків COVID-19 серед дітей, що може бути ознакою посилення епідемії інших вірусних захворювань, типовіших для дітей.

Попри позитивну епідемічну динаміку в Україні, занепокоєння викликає швидке поширення штаму «Дельта» у європейських країнах. У країнах, де цей штам уже став домінантним (Велика Британія, Російська Федерація, Португалія), спостерігається швидке погіршення епідемічної динаміки. У решті країн Європи штам «Дельта» швидко витісняє інші.

Очікується, що до кінця літа він домінуватиме на всій території Європи. Країни, у яких «Дельта» вже домінує, відрізняються тим, що останній пік вони пройшли приблизно в січні 2021 р. і не мали весняного піку подібно до країн Східної Європи, таких як Україна, Польща, Румунія, Угорщина. Епідемічна динаміка України на сьогодні найбільш схожа на динаміку Польщі та Румунії, у яких епідемічні показники сягнули мінімумів весни 2020 р. (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 22.06*).

Доклінічне випробування української вакцини від COVID-19 завершено. Вірусолог М. Співак поінформував щодо подальших планів.

На сайті інформаційного агентства Українські Національні Новини 11 червня 2021 р. було опубліковано коментар завідувача відділу проблем інтерферону та імуномодуляторів Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України члена-кореспондента НАН України М. Співака.

Цього тижня на засіданні Президії НАН України заслухали доповіді українських розробників кандидатів у вакцини від COVID-19. Про це в коментарі агентству УНН розповів член-кореспондент НАН України М. Співак.

Як голова ради акціонерів української компанії «Діапроф-Мед» М. Співак на заході повідомив про результати розроблення кандидата в вакцини від COVID-19 на основі N-протеїну нуклеокапсиду вірусу, спільно з американською DiaPrepSystemInc. (Атланта, США).

Так, за словами М. Співака, на науковому заході він поінформував, що доклінічні випробування цього прототипу вакцини вже завершено й нині заплановано організувати в Україні виробництво декількох тисяч доз вакцинного препарату для початку I і II фаз клінічних випробувань.

Учений також зазначив: «Результати доповідей на Президії НАН різних груп вчених свідчить про стрімкий стрибок української науки в справі розроблення вакцин від COVID-19. Є кілька колективів, які йдуть за різними напрямками, але врешті повинні будуть отримати прекрасний результат. Про це свідчать представлені матеріали. Варто відзначити, що ніхто ніколи не займався в НАН України вакцинологією, а тут у короткий термін потрібно було вирішити це питання. І це свідчить про високий рівень науки, яка за підтримки нашого уряду набагато швидше зможе створити українську вакцину від COVID-19» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 17.06*).

Академік С. Комісаренко про походження коронавірусу, важливість вакцинації та головні уроки світової коронавірусної кризи

Під час розмови директор Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, голова робочої групи при НАН України з проблем (наслідків) поширення коронавірусу SARS-CoV-2 в Україні, голова комісії з біобезпеки та біозахисту при РНБО України академік С. Комісаренко розповів про історію коронавірусів та теорії походження SARS-CoV-2, назвав головні способи боротьби з наступними пандеміями, пояснив принцип дії вакцин проти COVID-19 та поділився результатами роботи науковців академічних установ щодо створення вітчизняних вакцин. Він також окреслив головні проблеми вітчизняної сфери охорони здоров'я та висловив свою думку щодо того, які уроки наша держава має винести з коронавірусної кризи.

Як заявив учений, у світі постійно намагаються зробити щось, що стане запобіжником епідеміям чи пандеміям. Але передбачити це вкрай складно. Тому що весь час з'являються нові патогени. Приблизно кожні вісім-дев'ять місяців з'являється новий патоген.

Крім того, учений повідомив, що на сьогодні відомо сім коронавірусів, які можуть викликати захворювання в людей, чотири викликають у нас сезонні респіраторні захворювання, які не є небезпечними. Але є три, які є вкрай небезпечні. Є згадуваний SARS-CoV-1, потім є середньосхідний. Спалах його був на Середньому Сході – біля Саудівської Аравії та в Саудівській Аравії – у 2012–2014 рр. Летальність його була 34 %, тобто третина людей, яка інфікувалася, померли. Уявляєте, що було б сьогодні із цим захворюванням COVID-19, якби була така летальність? І власне, нинішній вірус SARS-CoV-2.

«Всесвітня організація охорони здоров'я разом з ООН намагається створити якийсь механізм боротьби з подальшими пандеміями. У світі на сьогодні бурхливий розвиток медико-біологічних наук. Ми знаємо, як шифрувати й розшифровувати геном, як вносити в геном цілеспрямовані зміни, тобто розвиваємо так зване редагування геному й багато інших речей. Ми можемо зараз міняти метаболічні шляхи та інше. І зрозуміло, що є намагання, щоб ці медико-біологічні науки працювали проти майбутніх епідемій чи пандемій. Але для цього потрібні відповідні фінанси. Уже зараз 60 % усього фінансування на науку йдуть на медико-біологічні напрями. У нас виділяються мізерні гроші на це, навіть при цих коронавірусних захворюваннях. ВООЗ планує розробити стратегію боротьби з майбутніми пандеміями» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 11.06.*)

Огляд поширення коронавірусу штаму «Дельта» у Європі та загрози для України. 15.06.2021 р.

З початку квітня 2020 р. міжвідомча робоча група (РГ) представників Національної академії наук України, Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Вінницького національного технічного університету та

Національної академії медичних наук України – з урахуванням світового досвіду математичного моделювання розвитку епідемії COVID-19, на основі статистичних даних про динаміку епідемії в Україні та країнах Європи – створювала й тестувала математичну модель SEIR-U. За результатами проведеного моделювання робоча група підготувала документ «Прогноз розвитку епідемії коронавірусу SARS-CoV-2 в Україні».

Президія НАН України офіційно представила прогнози до державних органів. На ці прогнози надавав посилання Кабінет Міністрів України під час брифінгів.

Останні новини щодо поширення штаму «Дельта», уперше знайденого в Індії, викликають стурбованість.

За даними брифінгу Public Health England від 11 червня 2021 р., про цей штам відомо, що він у 1,6 раза заразніший, ніж штам «Альфа» (уперше знайдений у Великій Британії), у 2,26 раза частіше призводить до госпіталізації, у 1,45 раза частіше – до реанімації. Водночас наголошується, що ефект від вакцин здебільшого зберігається.

Стурбованість пов'язана насамперед з тим, що цей штам дуже поширився у РФ, і частка, що на нього припадає, за наявною (не надто великою) вибіркою, згідно з даними бази секвенувань GISAID, оцінюється у чверть від усієї захворюваності в РФ. На тлі цього в Росії спостерігається стрімке зростання захворюваності, сконцентроване у двох найбільших мегаполісах країни – Москві та Санкт-Петербурзі. Кількість випадків хвороби в Москві за останній тиждень подвоїлася, а на стрімке зростання кількості госпіталізацій в обох мегаполісах вказують неофіційні джерела, що відслідковують ці дані (офіційна інформація з Росії щодо госпіталізацій відсутня).

Загалом зареєстрована захворюваність у Європі наразі близька до рівня, який фіксується в Україні, а її зростання спостерігається на цей момент у трьох країнах Європи – у РФ, Великій Британії та Португалії (тоді як у решті країн епідемічна ситуація, як правило, стрімко покращується; в Іспанії приріст пов'язаний з особливостями ведення статистики). На низьких рівнях зупинилося зниження захворюваності в Албанії та Молдові.

Водночас штам «Дельта» найбільше поширився саме в країнах Європи з найвищими темпами зростання захворюваності: Росії, Португалії та Великій Британії. Окремо відзначимо, що стрімке зростання захворюваності у Великій Британії спостерігається попри 60 % вакцинованих від усього населення. Збільшення смертності в цій країні поки що не спостерігається через те, що захворюваність поширюється переважно серед молодого, ще невакцинованого населення.

Отже, на нашу думку, варто розглянути доцільність встановлення додаткового контролю та обмежень щодо міграції між Україною та країнами, у яких стрімко збільшується частка варіанту «Дельта», задля відтермінування поширення цього штаму в Україні (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 11.06*).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Етнополітолог В. Кулик презентував дослідження мовної політики багатомовних країн різних частин світу.

В ефірі Громадського радіо головний науковий співробітник відділу етнополітології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України НАН України доктор політичних наук В. Кулик поінформував, як можна застосувати досвід багатомовних країн для України.

Він зазначив, що запозичувати будь-що дуже важко, бо суспільні умови – відмінні. Але є кілька моментів, які можна взяти з досвіду багатомовних країн. Це виправлення мовної дискримінації та підтримування національної мови, яка не повинна обмежуватися тільки державною сферою, а має поширюватися й на приватні. Також потрібне забезпечення прав людини. Науковець підкреслив, що предметом державної уваги повинні бути й мови меншин. В. Кулик зауважив, що наша країна рухається у бік більшого прийняття української мови як сегменту національної ідентичності. Не лише частини символіки, а й практики. Утім ще багато людей хочуть, щоб держава дбала про українську мову, її використання у суспільстві. Але разом із цим вони прагнуть, щоб їхнє власне право говорити усюди, де їм захочеться російською, було непорушне. У цьому є певна амбівалентність.

В. Кулик зазначив, що потрібне забезпечення прав людини. Це не треба змішувати з вимогами до посадовців, їхніх мовних компетенцій. Освіта має давати більше мовних прав, ніж мова на робочому місці, де потрібно пристосовуватися до мовного режиму ділянки роботи, відвідувачів, споживачів (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 17.06*).

Статтю орнітолога М. Яковлева, наукового співробітника відділу комплексного моніторингу екосистем Дунайського біосферного заповідника, «Фламінго рожевий (phoenicopterusroseus) – новий вид в українській частині дельти Дунаю» було опубліковано 3 червня 2021 р. на сайті Дунайського біосферного заповідника. Статтю присвячено дослідженню та спостереженню рожевого фламінго на території України.

Учений зазначає: «Багато хто, відвідуючи Придунайський регіон, дивується, коли спостерігає у великій кількості рожевих пеліканів, будучи впевненим, що цих птахів з екзотичною зовнішністю можна зустріти лише в тропічних країнах. Ще більше дивуються, коли я демонструю фотографії рожевих шпаків, що в травні мігрують через наш регіон, адже не уявляли, що, крім наших звичайних шпаків, можна побачити ще якихось. А зараз

більшість може здивуватися ще більше, адже в дельті Дунаю нещодавно зупинилося понад сотню особин ще одного рожевого та точно екзотичного виду – рожевого фламінго. Щоправда, через територію Дунайського біосферного заповідника рожеві красені пролетіли транзитно та зупинилися наразі в румунській частині дельти Дунаю на мілководних озерах. (...)

Наші фахівці одразу повідомили, що, скоріше, усе гніздування буде неуспішним, адже мілководна ділянка доступна для хижаків, які просто не дадуть птахам успішно загіздитися. Станом на 31 травня чисельність птахів у зграї на озері Тузла зросла до 113 ос., імовірно дві зграї між собою об'єдналися. (...) Не зовсім зрозуміло, звідки ж з'явилися фламінго в дельті Дунаю. Найближчі гніздові осілі угруповання знаходяться в Малій Азії (близько 1200 км) та південних Балканах (близько 600 км). Деякі орнітологи вважають, що птахи можуть бути й частиною популяції з північного Казахстану. Саме птахи з цього угруповання здійснюють міграції, і для них відмічений досить широкий розліт на зимівлі – від В'єтнаму, Шрі-Ланки та Індії на південь, до Туреччини, Кіпру та Тунісу на захід – південний захід.

Фламінго населяє великі озера з солоною водою, морські лагуни й лимани. Живиться на мілководді з мулистим дном проціджуючи воду дзьобом. Живляться фламінго дрібними ракоподібними, моллюсками, личинками мух, а також деякими видами одноклітинних водоростей і насінням деяких рослин. Наявність у живленні ракоподібних і червоних водоростей забезпечує рожеве забарвлення птахів» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 9.06).

Стаття провідного наукового співробітника Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, доктора філософських наук, професора Н. Хамітова «Філософська антропологія: світовий та вітчизняний контексти» (Джерело: журн. «Вісник НАН України», № 5, 2021 р.)

У статті розглянуто розвиток такої філософської науки, як філософська антропологія (філософія людини), що вивчає складність і суперечливість людського буття, колізії сутності та існування людини, таїну людської природи. Проаналізовано відомі у світі концепції філософської антропології. Досліджено суперечність есенціального й екзистенціального розуміння людини та її розв'язання у вітчизняній філософській антропології, зокрема в Київській світоглядно-антропологічній школі, традиції якої продовжуються у проєкті філософської антропології як метаантропології – філософії розвитку людини в екзистенціальних вимірах буття. Доведено персоналістичний характер класичної та сучасної вітчизняної філософії людини, поставлено проблему практичного повороту у філософській антропології та різноманітність її проявів у культурі.

Учений вважає, що в історичному плані філософську антропологію можна трактувати в широкому та вузькому сенсах. У широкому сенсі це – філософія людини в будь-які часи і в будь-яких культурах. У вузькому сенсі

це – ряд філософських теорій людини, укорінених у німецькій філософії початку ХХ ст., передусім у вченні М. Шелера, який вважається засновником сучасної філософської антропології. Філософська антропологія у вузькому сенсі доволі тісно пов'язана і з класичним німецьким ідеалізмом початку ХІХ ст., і з матеріалістичним антропологічним вченням Л. Фейєрбаха, і з досягненнями антропології як дисципліни (дисциплін) природничого та соціогуманітарного знання (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2021. – 8.06).*

Науковці Інституту морської біології (ІМБ) НАН України 28 травня 2021 р. взяли участь у фінальній зустрічі за проектом «ЕМБЛАС Плюс – окремі заходи», що був організований Стамбульським регіональним хабом ПРООН (Туреччина).

Головним завданням фінальної зустрічі стала презентація основних досягнень проекту учасникам, національним та міжнародним стейкхолдерам, а також представлення майбутніх планів.

Три послідовні проекти ЕМБЛАС виконувалися за підтримки ЄС та ООН у період з 2014 по 2020 рр. Їх головною метою було поліпшення системи ведення екологічного моніторингу та підтримка гармонізації національної морської та водної політики згідно з європейськими стандартами. Проект залучав ключові державні та наукові організації, які є відповідальними за моніторинг морського середовища в Грузії, Росії та Україні, а також ряд наукових організацій з інших Чорноморських країн та Європейського Союзу.

Дослідження охопили прибережні, територіальні та відкриті водні акваторії Чорного моря та були направлені на 8 з 11 дескрипторів, що впроваджено морською стратегією Європейського Союзу (MSFD).

Експерти ІМБ НАН України забезпечували методологічну базу моніторингу основних морських угруповань: зоо- та фітопланктону, макрозоо- та макрофітобентосу (розд. 2.2, 2.3, 2.4, 2.5 Резюме). На основі історичних і сучасних даних по цих угрупованнях запропоновані шкали оцінки якості морського середовища. Для північно-західної частини Чорного моря проведено зонування водних тіл згідно з європейськими стандартами. Здійснено оцінку сучасного стану якості окремих акваторій Чорного моря.

Результати показують, що евтрофікація чорноморського шельфу, яка зазнає найбільшого впливу від великих річок – Дніпра, Дунаю та Дністра – поступово поліпшується в останні два десятиліття. Це підтверджується оцінкою екологічного статусу за індикатором макрофітів у морській природоохоронній зоні Філофорного поля Зернова, де спостерігається загальний тренд покращення стану морського середовища (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2021. – 7.06).*

На сайті освітньо-інформаційної платформи «КУНШТ» 2 червня було опубліковано інтерв'ю із зоологинєю, молодшим науковим співробітником Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України кандидатом біологічних наук Є. Яніш. Учена поінформувала читачів чи є в Україні чорні ворони та до чого тут художники, як подружитися з круком і вирушити з дітьми в експедицію Монголією.

Є. Яніш пояснила які ворони живуть в Україні: «Чорні ворони мають розірваний ареал. Вони мешкають на Сході – від Єнісею до Азії, і в Західній та Центральній Європі. Колись давно вважали, що сіра і чорна ворона – це підвиди одного виду. Але потім дійшли висновку, що колись був тільки один вид – чорна ворона. Вони жили на Південному Сході, і наразі саме там розташоване ядро цього виду, скажімо так, материнська популяція. Потім цей вид поступово поширився, дійшов до Європи, а в якийсь момент всередині цього ареалу виникли сірі ворони. (...) Тобто чорна ворона живе далеко на Сході, в Азії. У Європі вона теж є, але там інший підвид. А в Центрі, в Східній Європі, в Україні, у більшій частині Росії аж до Єнісею мешкає сіра ворона, яка дуже інтенсивно розмножилася та зайняла цей ареал. На сьогодні фактично ці види конкурують між собою. Щоб чорна ворона оселилася на території, зайнятій сірою вороною, потрібні ресурси. До того ж ці види достатньо агресивні. Тобто, ці чинники можуть бути бар'єром, для того щоб чорна ворона, наприклад, з'явилася в Україні».

Також учена розповіла про експедиції з дітьми, популяризацію орнітології, як співвідносяться зоологія та полювання й про специфіку власних досліджень. Щодо останнього зоологиня відзначила: «Щодо воронових у мене справді досить серйозний багаж, який став основою моєї дисертації. В орнітології менше відкриттів, проривів, ніж, скажімо, в дослідників безхребетних тварин, які часто відкривають нові види, або в палеонтологів, які взагалі працюють з невідомим. В археозоології все цікаво, на мою думку. У мене є спільна стаття з Каспаровим, російським археозоологом. Ще до війни ми опублікували статтю, у якій описали, як сто років тому наші колеги-зоологи писали, що на території України в нашій фауні були леви та леопарди. І що на сьогодні ця інформація підтверджується. Тобто ці тварини жили на території сучасної України в період античності і в більш пізні часи, і навіть до часів Київської Русі. Ще мені подобається одне дослідження, але воно теж у процесі публікації. Це дослідження мумії давньоєгипетського крокодила, яка перебуває в Києво-Печерській лаврі й зазначається в документах як мумія нільського крокодила. Її ніколи не досліджували зоологи. З цими видами взагалі детективна історія, тому що раніше всі мумії крокодилів вважали нільськими. А позаминулого року зробили ДНК-аналіз і з'ясували, що насправді ці мумії належать до іншого виду, західноафриканського, який співіснував і зараз співіснує поруч з нільським крокодилом. (...) Ми ще проводитимемо остаточні дослідження. Минулого року в Україні стартував проєкт “Ukrainian Mummy Project”. У нас

є давньоєгипетські мумії: і люди, і крокодили, і коти, і соколи. Так що працювати ще є з чим» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 10.06).

Наукові видання НАН України

Нещодавно у Видавничому домі «Академперіодика» НАН України (за проєктом «Українська наукова книга англійською мовою») вийшла друком наукова монографія співробітників Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України «Neurophysiological Essays of Platon Kostyuk and his Students».

Праця присвячується на весь світ відомому вченому – нейрофізіологові та біофізику академікові П. Костюку (1924–2010) та його науковому спадку. Авторський колектив склали колишні й нинішні співробітники Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України. Видання підготовлено під редакцією академіка О. Криштала (директора Інституту у 2010–2021 рр.) та доктора біологічних наук О. Лук'янець (завідувачка відділу біофізики іонних каналів цього інституту).

У монографії наведено дані досліджень у галузі сучасної молекулярної, клітинної та теоретичної нейрофізіології і біофізики, тому вона буде цікавою для вчених, викладачів та студентів, які працюють за цими напрямками. Крім наукових даних, видання містить спогади про П. Костюка. До монографії увійшли розділи, написані як самим видатним науковцем, так і його учнями.

Наукова школа академіка П. Костюка велика та відома на весь світ, багато його учнів сьогодні працюють у провідних лабораторіях світу, частина з них продовжують плідну роботу в Україні, зокрема керують науковими лабораторіями (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 10.06).

*Василь Стефаник у світлі історіографічної та культурної рецепції.
До 150-річчя від дня народження.*

У статті під такою назвою провідного наукового співробітника відділу української історіографії Інституту історії України НАН України доктора історичних наук О. Яся (журнал «Вісник НАН України» № 5 за 2021 р.), висвітлюються стильові та жанрові риси творчості Василя Стефаника, які потрапили в епіцентр історіографічної й культурної рецепції. Розглянуто основні тенденції та метаморфози, що спричинили кардинальні зміни його сприйняття в українській думці. Проаналізовано причини використання творів В. Стефаника в політичних концептуалізаціях та ідеологічних кампаніях. Обстоюється теза, що кардинальна зміна рецепції пов'язана із загальнолюдськими вимірами творчості В. Стефаника.

Як зауважив автор, у життєвій історії та інтелектуальній біографії В. Стефаніка (1871–1936) переломним часом був злам XIX–XX ст., коли він вийшов на українську літературну і культурну авансцену. Навіть більше, це входження до світу літератури було пов'язане з несподіваним перетворенням випускника Дрогобицької гімназії та недавнього студента медичного факультету Ягеллонського університету на провідного галицького, згодом українського літератора. Доречно зазначити, що ця метаморфоза відбулася в Кракові, який вважався провідним осередком тогочасного польського модернізму.

Майстерність В. Стефаніка вбачалася в тому, що автор немовби поступався місцем своїм героям, уникаючи оціночних розумувань або так званого погляду згори у своїх новелах. Саме ці письменницькі риси найбільше імпонували тодішнім історикам і вченим-гуманітаріям, які могли простежити, ба навіть відчутти, як руйнівні процеси (цісарська рекрутчина, трансатлантична еміграція, безземелля, вічні злидні) переломлюються в покручених людських долях (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 22.06).

Вийшла друком монографія співробітників Інституту соціології НАН України «Цінності та ціннісні зміни в сучасному суспільстві: тренди і перспективи».

До авторського колективу ввійшли співробітники Інституту соціології НАН України: доктор соціологічних наук В. Бурлачук, доктор соціологічних наук Н. Костенко, кандидат соціологічних наук М. Наумова, доктор філософських наук А. Ручка, доктор соціологічних наук Л. Скокова, кандидат соціологічних наук К. Тягло, доктор філософських наук Р. Шульга.

У монографії розглядаються сучасні концептуальні пропозиції щодо вивчення цінностей та ціннісних змін у різних сферах суспільного життя в нестабільному соціумі, емпірично встановлюються тенденції та фактори неузгодженості ціннісних преференцій соціальних категорій і соціокультурних спільнот, амбівалентності домінантних ціннісних дискурсів за участю владних еліт, ціннісних пріоритетів у сфері медіа, відмінностей у ціннісному обґрунтуванні громадянської культури, культурної партиципації різних груп населення. Обговорюються перспективи ціннісної трансформації в українському суспільстві, що сприяли б реформаційним процесам.

Для науковців, викладачів, діячів культури, журналістів, аспірантів, студентів (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 8.06).

Вийшов друком том «Шевченківська енциклопедія: Тарас Шевченко та його сучасники», підготовлений працівниками відділу шевченкознавства Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка (ІЛШ) НАН України.

Книжка продовжує започатковану виданням «Шевченківська енциклопедія: Літературні твори» (2016) тематичну серію, яка готується на базі відповідного шеститомника (2012–2015). У ній уміщено персоналії друзів і знайомих поета. Відтворено широке коло спілкування Шевченка з однодумцями і близькими товаришами, його контакти з посадовцями та іншими особами. Як сказано в слові «Від редакційної колегії», критерієм відбору біограм для тематичного тому став факт особистого знайомства чи зустрічі з Т. Шевченком. Порівняно з «Шевченківською енциклопедією» в книгу додано кілька персоналій, виправлено помічені фактичні помилки і неточності, майже повністю оновлено ілюстративний ряд.

Науковий консультант проєкту – заступник директора з наукової та видавничої діяльності ІЛШ НАН України кандидат філологічних наук С. Гальченко, відповідальний редактор видання – завідувач відділу шевченкознавства доктор філологічних наук О. Боронь, наукові редактори – кандидат філологічних наук О. Яковина та доктор філологічних наук В. Смілянська (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>).* – 2021. – 7.06).

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Нещодавно в режимі відеоконференції відбулася зустріч членів робочих груп із вивчення пандемії COVID-19, які діють при Національній академії наук (НАН) України, та міждисциплінарної консультативної групи з питань COVID-19 Польської академії наук (ПАН).

Учасники зустрічі розглянули поточну епідемічну ситуацію в обох країнах і обговорили можливості двосторонньої наукової співпраці в дослідженні коронавірусу SARS-CoV-2 і спричиненого ним інфекційного захворювання (COVID-19), зокрема його темпів і шляхів поширення.

Від української сторони участь в онлайн-зустрічі взяли голова Робочої групи з проблем (наслідків) поширення коронавірусу SARS-CoV-2 в Україні при НАН України, академік-секретар Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України, директор Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України академік С. Комісаренко, головний науковий співробітник відділу молекулярної імунології цього інституту академік М. Скок, заступник директора з наукової роботи цього інституту, завідувач відділу структури та функції білка кандидат біологічних наук В. Чернишенко, завідувач відділу загальної та молекулярної патофізіології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України доктор медичних

наук, професор В. Досенко, старший науковий співробітник відділу проблем інтерферону та імуномодуляторів Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України кандидат медичних наук Р. Бубнов, директор Інституту молекулярної біології і генетики НАН України академік М. Тукало, старший науковий співробітник відділу регуляторних механізмів клітини цього ж інституту кандидат біологічних наук О. Мошинець, директор Інституту біології клітини НАН України академік А. Сибірний, заступник директора цього Інституту доктор біологічних наук К. Дмитрук, директор Інституту клітинної біології та генетичної інженерії НАН України академік М. Кучук, голова Робочої групи з математичного моделювання проблем, пов'язаних з епідемією коронавірусу SARS-CoV-2 в Україні при НАН України, заступник директора з наукової роботи Інституту проблем математичних машин та систем НАН України член-кореспондент НАН України І. Бровченко, начальник Відділу міжнародних зв'язків НАН України кандидат історичних наук А. Мирончук, заступник начальника Відділу міжнародних зв'язків НАН України С. Максимчук.

Польську сторону представляли президент ПАН професор Є. Душинські, професор К. Пирц (Ягеллонський університет), докторка А. Афельт (Варшавський університет), професор М. Коссовська (Ягеллонський університет), докторка А. Охаб-Марцінек (Інститут фізичної хімії ПАН), професор Р. Овчук (Гданський медичний університет), доктор В. Пачос (ПАН, Кардиффський університет, Велика Британія), докторка габілітована М. Росінська (Національний інститут громадського здоров'я – Національний інститут гігієни), директор Інституту філософії та соціології ПАН професор А. Рихард, директорка Відділу міжнародної співпраці ПАН доктор А. Платер-Зиберк, спеціалістка Відділу міжнародної співпраці ПАН А. Цехурська, виконувач обов'язків директора Представництва ПАН у Києві М. Бялас.

Професор К. Пирц та академік С. Комісаренко подякували колегам за участь. «Це була чудова ідея – обмінятися поглядами на вірус і захворювання, – зауважив академік С. Комісаренко. – Гадаю, наша зустріч вийшла продуктивною. На мою думку, спілкуватися нам потрібно регулярно – щонайменше раз на 2–3 тижні. Раніше, аби зустрітися, доводилося подорожувати, але пандемія навчає нас комунікувати онлайн, що доволі просто, зручно і вже стало звичним для кожного з нас».

Наостанок українські та польські вчені домовилися ділитися даними про розвиток пандемії, перебіг вакцинації, появу нових штамів коронавірусу та побажали один одному міцного здоров'я (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>) .– 2021. – 8.06*).

Міжнародна конференція молодих учених та аспірантів «ІЕФ-2021»

В Інституті електронної фізики НАН України (м. Ужгород) 26–28 травня проходила традиційна Міжнародна конференція молодих учених та аспірантів «ІЕФ-2021». Оскільки весь світ ще й досі бореться з коронавірусною хворобою, цьоголітню конференцію «ІЕФ-2021» було проведено в режимі онлайн.

Такий формат не зменшив цікавість до конференції, а навпаки, розширив географію учасників. На трьох пленарних засіданнях було представлено 72 доповіді від понад 250 співавторів з наукових установ та вищих навчальних закладів Києва, Харкова, Дніпра, Львова, Ужгорода, а також з Праги, Брна (Чехія), Вільнюса (Литва), Руркі (Індія), Дебрецена (Угорщина), Юліха, Дортмунда, Шенефельда (Німеччина), Рима, Трієста, Ассерджі, Мілана, Падуї (Італія), Орсе, Ренна (Франція), Граца (Австрія), Філігена (Швейцарія), Айдовщини (Словенія), Аммана (Йорданія), Загреба (Хорватія), Дідкота (Великобританія). Варто зазначити, що, судячи з доповідей, зараз відбувається інтенсивний процес міжнародної колаборації за участі молодих науковців з найактуальніших проблем сучасної фізики.

Уже декілька років у рамках конференції проводяться майстер-класи для молодих учених, на яких заслуховуються лекції провідних вітчизняних та зарубіжних учених. Спікерами оглядових лекцій з найактуальніших напрямів науки і техніки на «ІЕФ-2021» стали провідні фахівці поважних наукових установ – завідувач лабораторії швидкоплинних процесів у зірках Головної астрономічної обсерваторії НАН України доктор фізико-математичних наук Б. Жиляєв, доцент, завідувач кафедри інформаційних управляючих систем та технологій ДВНЗ «Ужгородський національний університет» кандидат технічних наук О. Міца та професор О. Грабар з кафедри фізики напівпровідників НДІ фізики і хімії твердого тіла ДВНЗ «Ужгородський національний університет», а також керівник лабораторії «Мікротрон» Інституту ядерної фізики Чеської академії наук доктор Д. Хватіл, доктор В. Юнаускас з Інституту теоретичної фізики та астрономії Вільнюського університету Литви, доктор Сваті Бхарті з Індійського технологічного інституту Руркі.

Ця наукова конференція стала однією з важливих форм висвітлення підсумків наукової роботи молодих учених, ефективним засобом вияву обдарованої молоді, реалізації набутих ними здібностей, активізації навчально-пізнавальної діяльності, обміну досвідом (***Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 15.06.***

VII Міжнародна матеріалознавча конференція «HighMatTech-2021» відбудеться 5–7 жовтня.

Організатори заходу: Українське матеріалознавче товариство ім. І. М. Францевича, Інститут проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України (ІПМ) та Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» МОН України (КПІ).

Мета конференції: сприяння обміну ідеями й обговорення наукових результатів у створенні, дослідженні та застосуванні новітніх матеріалів, а також налагодження контактів між провідними фахівцями в галузі матеріалознавства.

Тематика конференції: метали та сплави; металокерамічні та керамічні матеріали, низькорозмірні матеріали, захисні покриття та інженерія поверхні.

Робоча мова: англійська.

Місце проведення: конференція відбудуватиметься в гібридному режимі (онлайн/офлайн участь) з основним місцем проведення в Києві (КПІ та ІПМ).

Можливі такі форми участі: усні та постерні доповіді, слухачі (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 15.06*).

Біотехнології

Науковці Інституту молекулярної біології і генетики НАН України провели масштабне дослідження мікроорганізмів столичного метрополітену.

Роботу було проведено в рамках найбільшого у світі метагеномного дослідження міських мікробіомів, що є у повітрі й на поверхнях, до яких торкаються люди. Цей проєкт, що охоплює 60 міст світу, розпочався у 2013 р., коли було проведено збір та аналіз зразків мікробів у метрополітені Нью-Йорка. Київ приєднався до проєкту в 2017 р. Активну участь у дослідженні бере Інститут молекулярної біології і генетики (ІМБГ) НАН України. Керівником проєкту від України є молодша наукова співробітниця Групи системної біології ІМБГ НАН України А. Фролова.

Кожного року 21 червня проводиться глобальний збір зразків по всьому світу (Global City Sampling Day). Зразки збирають за допомогою стерильних свабів, що не містять ДНК і РНК, і відправляють до лабораторії Weill Cornell для централізованого виділення генетичного матеріалу і секвенування разом з позитивним та негативним контролем. Повногеномне секвенування дає змогу дослідити весь склад організмів, генетичний матеріал яких потрапив у зразок, що якраз і є об'єктом дослідження метагеноміки.

Група системної біології ІМБГ НАН України разом з іншими членами консорціуму займається збором зразків, дослідженням й тестуванням

молекулярно-біологічних методів й біоінформатичним аналізом даних секвенування.

«Так, у київському метро КП “Київський метрополітен” ми виявили дуже типового представника шкірної мікрофлори людини – *Cutibacterium asnes*, що в нормі зазвичай спостерігається у здорових людей – зазначає А. Фролова. – Ця бактерія входить до складу основних 31 видів, знайдених у всіх 60 містах, й ще раз свідчить про величезний вплив людини на міське середовище. Однак виявлено й види, які унікально характеризують київське метро, наприклад, *Mycobacterium* sp. VKM Ac-1817D – бактерія, яка вперше секвенована в 2015 р. Це непатогенна мікобактерія, що може здійснювати деструкцію природних стеринів з утворенням андростанів, які є ключовими проміжними речовинами для синтезу фармацевтичних стероїдів. Це не значить, що ця бактерія присутня у великих кількостях, або ми одразу можемо її використати з біофармацевтичною метою, однак пошук і виявлення нових бактерій зі схожими властивостями мають величезний потенціал» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 11.06*).

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

На початку червня ДУ «Науковий центр гірничої геології, геоелекології та розвитку інфраструктури НАН України» за спонсорської підтримки громадської організації «Спілка геологів України» провела круглий стіл «Екологічна стратегія трансформації вуглевидобувних регіонів».

У роботі круглого столу взяли участь представники НАН України, Міністерства енергетики України, ГО «Спілка геологів України», «ДТЕК Енерго», ПРАТ «Донецьксталь», ДП «Добропіллявугілля», ДП «Мирноградвугілля», ДП «Укрнаукагеоцентр», ДП «Укршахтгідрозахист», ПРАТ «Дніпровський металургійний завод» та Українського союзу промисловців і підприємців.

Під час засідання учасники оцінили екологічний стан Донецького басейну, проаналізували досвід закриття вугільних шахт у світі та обговорили перспективи трансформації вуглевидобувних підприємств.

Представники Міністерства енергетики України і Українського союзу промисловців і підприємців високо оцінили запропоновані підходи до розв’язання проблем трансформації вуглевидобувних підприємств науковців ДУ «Науковий центр гірничої геології, геоелекології та розвитку інфраструктури НАН України», та запросили їх до співпраці. А напрацьовані під час обговорення напрями трансформації для окремих вуглевидобувних підприємств вирішено передати відповідним шахтоуправлінням (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 11.06*).

Здобутки української археології

Розкішне життя в складні часи: на Черкащині археологи знайшли унікальне поселення праслов'ян.

На сайті інформаційного ресурсу «5 канал» 16 червня було опубліковано коментарі співробітників Інституту археології НАН України щодо унікального поселення праслов'ян на Черкащині.

Поруч із кістками – приладдя для сільгоспробіт, амфори з вином та рештки тварин – так ховали небіжчиків праслов'яни у I ст. нашої ери. «Це жертвна їжа, яку небіжчику клали на місце поховання, щоб він її брав, щоб йому було що їсти», – зазначає співробітниця Інституту археології НАН України Т. Бідковська.

Усі тіла кремовані, а кістки складені у ями та урни, підкреслює антропологиня, учений секретар відділу біоархеології Інституту археології НАН України кандидат історичних наук Т. Слободян. Вона – єдина в Україні фахівчиня з давніх кремаційних поховань. Кістки в могилах здебільшого складені не хаотично, а викладені від ступень до голови. Це особливість даного поховального обряду: «Тут урнові поховання, це більш багаті поховання, тобто там є більше інвентарю, це можна сказати, що була ознака статусу, тобто статусної особи», – зауважує вчена.

Першими ці поховання знайшли грабіжники п'ять років тому, згодом про них дізналися археологи. Це поселення та могильники пізньозарубинецької культури, їм майже дві тисячі років. Учені вважали, що тогочасні племена переживали кризу, жили бідно та потерпали від посухи і нападів сарматів. Але розкопавши їхні поховання, науковці побачили зовсім інше.

«Вони продовжували жити не просто добре, а дуже добре, кількість імпорту на поселення фактично зашкалює», – наголошує молодший науковий співробітник Інституту археології НАН України Ю. Башкетов.

Припускають, що цим племенам вдалося домовитися з сарматами, доки інші з ними ворогували. Серед іншого тут знайшли рештки сарматських дзеркал та кераміки, які ті виготовляли лише для власних потреб. Крім цього, вчених здивувала велика кількість завезеного дорогого посуду, вкритого червоним лаком, та вино в амфорах – тоді це була справжня розкіш.

Науковці наголошують: таких поселень в Україні в той час не було, тож їм планують надати новий тип пам'яток – Івківецькі, за назвою села, розташованого поруч. Учені переконані: нові відкриття змусять наново переосмислити історію наших пращурів (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 22.06*).

Інноваційні розробки та технології

В Інституті молекулярної біології і генетики НАН України розробили біосенсор для визначення аргініну.

Кондуктометричний ензимний біосенсор успішно випробувано на зразках фармацевтичної продукції.

Розроблення біосенсора для визначення аргініну науковцями Інституту молекулярної біології і генетики було здійснено завдяки отриманому фінансуванню за грантом дослідницьким лабораторіям/групам молодих учених, який Національна академія наук України заснувала для підтримки молодих науковців академічних установ. Керівником проєкту є наукова співробітниця Інституту кандидат біологічних наук О. Саяпіна.

На думку О. Саяпіної, аналітичні характеристики (низька межа визначення, висока операційна стабільність та широкі діапазони визначення) дають змогу вважати розроблені на цьому етапі біосенсори перспективними приладами для контролю якості продукції природного та синтетичного походження, яку застосовують для профілактики та компенсування аргінінонедостатності.

Амінокислота аргінін є однією з ключових поживних біологічно активних речовин і має важливе значення для відновлення функцій організму, а тому все ширше застосовується з терапевтичною та реабілітаційною метою.

Аргінінотерапія є поширеною при лікуванні атеросклерозу, гіпертензії, бронхообструктивного синдрому, захворювань печінки, імунодефіцитних станів, порушень згортання крові, захворювань шкіри, пошкоджень тканин (з метою загоювання ран, опіків, травм) тощо.

Існує чимало чинників, які можуть обумовлювати недостатність аргініну в організмі. Насамперед аргінін хоч і є умовно незамінною амінокислотою, синтезується в організмі в мінімальних кількостях, а після 33–35 років синтез його суттєво зменшується. До інших чинників аргінінонедостатності належать: малий вміст аргініну в продуктах харчування через їхню низьку біохімічну цінність; зменшення кількості ендогенного аргініну через високу активність аргінази при інфекційному та запальному процесах та при низці захворювань, особливо в посттравматичний і післяопераційний періоди.

Можливим шляхом коригування харчової недостатності аргініну є використання спеціальних харчових продуктів, які мають високий вміст L-аргініну. Тому важливим є контроль якості дієтичних добавок та спеціальних харчових продуктів на вміст аргініну.

Нині в лабораторній практиці є ряд методів визначення аргініну, однак широке застосування часто обмежене певними їх особливостями та недоліками. Деякі методи потребують великої кількості матеріалу для аналізу і не мають високої чутливості. Більш точні та селективні методи потребують тривалої підготовки проб і досить дорогі як для рутинного використання.

«Розроблення надійних і водночас доступних методів для визначення аргініну, які були б адаптованими до застосування як у централізованих лабораторіях, так і в “польових” умовах, є актуальним міждисциплінарним завданням, розв’язання якого може стати основою для впровадження полегшеної процедури контролю якості продукції, призначеної для підтримки здоров’я та/або задоволення гострої потреби організму в аргініні», – так вважає заступник директора Інституту молекулярної біології і генетики член-кореспондент НАН України С. Дзядевич (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 17.06).

Наука і влада

Конкурс на здобуття щорічної Премії Кабінету Міністрів України за розроблення і впровадження інноваційних технологій

З 1 червня 2021 р. оголошується проведення конкурсу на здобуття щорічної Премії Кабінету Міністрів України за розроблення і впровадження інноваційних технологій відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2012 р. № 701. Кабінетом Міністрів України щороку присуджується до п’яти Премій та визначається її розмір.

Під час присудження Премії враховується:

- практична цінність та перспективність результатів пов’язаної з роботою господарської діяльності заявника для підприємства, окремих галузей промисловості та/або національної економіки в цілому;
- кількість створених робочих місць для впровадження інноваційної технології, в тому числі нових робочих місць у високотехнологічних галузях;
- наявність сучасного високотехнологічного наукового обладнання та ефективність його використання в процесі впровадження інноваційної технології;
- відповідність роботи пріоритетним напрямам розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності;
- кількість охоронних документів на об’єкти права інтелектуальної власності, що отримані в Україні і за кордоном та використані в роботі;
- кількість укладених у процесі виконання роботи ліцензійних угод на використання об’єктів права інтелектуальної власності та ноу-хау.

На здобуття премії можуть висуватися роботи з розроблення і впровадження інноваційних технологій, результатом яких є реалізовані інноваційні проекти.

Висунуті на здобуття премії роботи приймаються на розгляд за умови, що їхні результати застосовані на практиці не менш ніж за рік до дати їх висунення на конкурс.

Авторський колектив роботи повинен складатися не більш як з десяти осіб і включати безпосередніх виконавців роботи, творчий внесок яких є найвагомим.

Підприємства, установи та організації подають до 1 серпня 2021 р. міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Національній академії наук України, Національній академії медичних наук, Національній академії аграрних наук клопотання про присудження Премії, які зі свого боку повинні відібрати до п'яти робіт і подати їх до 1 жовтня в Міністерство освіти і науки (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 15.06).

Діяльність науково-дослідних установ

У Києві 23–27 червня триватиме X Міжнародний фестиваль «Книжковий арсенал», до якого долучаться і співробітники Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

Ряд онлайн- і офлайн-заходів за їхньої участі заплановано на 23–24 червня, у межах проекту «Книжковий арсенал у твоїй бібліотеці» (фокус-тема «Оптимісти скептики»).

23 червня

Презентації наукових видань НБУВ.

Презентація «Електронні книжкові вітрини нових надходжень до фондів НБУВ». Огляд. Книжкові виставки НБУВ. Електронні книжкові виставки. Мистецькі виставки НБУВ.

Церемонія відкриття фестивалю.

24 червня

Експертні коментування «Українські книжки з найкращим книжковим дизайном–2021: чи змінилися фаворити?»

Круглий стіл «Книга на перехрестях спілкування» (організатори – НБУВ, «Книжковий арсенал», Українська бібліотечна асоціація; час: 11:15–13:45). Інтерв'ю зі співробітниками НБУВ у контексті проблематики. Книжка: авторський погляд. Дискусія «Як їсти, пити та чути українською?»

Усі заходи у форматі офлайн відбуватимуться в залі публікацій ООН головного корпусу НБУВ: Київ, Голосіївський просп., 3, 3-й поверх, ауд. 345 (до послуг відвідувачів – перегляд багатьох подій фестивалю на екранах, розміщених у залі) (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 18.06).

Відбулося спільне засідання Координаційної ради з організації спільних робіт ДП «Конструкторське бюро “Південне” ім. М. К. Янгеля» і наукових установ Національної академії наук України.

Засідання пройшло 17 червня під головуванням першого віцепрезидента НАН України академіка НАН України В. Горбуліна і тимчасового виконувача обов'язків Генерального директора ДП «КБ “Південне”» О. Кушнар'ова за участі членів Координаційної ради,

представників наукових установ НАН України та співробітників ДП «КБ «Південне»».

Відкриваючи засідання, академік В. Горбулін зазначив, що півтора року від дати останнього засідання були нелегкими і для КБ «Південне», і для Національної академії наук України. Торік пішли з життя співголови Координаційної ради президент НАН України академік Б. Патон і Генеральний директор ДП «КБ «Південне»» академік О. Дегтярев. Учасники засідання вшанували їхню пам'ять хвилиною мовчання. Багато проблем, зокрема у виконанні спільних досліджень, виникло через пандемію коронавірусної хвороби COVID-19. З об'єктивних причин скоротились обсяги запланованих спільних робіт.

Під час засідання було розглянуто стан виконання спільної науково-дослідної діяльності ДП «КБ «Південне»» та наукових установ НАН України у 2020 і першому півріччі 2021 р., затверджено зміни в складі Координаційної ради.

У виступах та обговоренні учасники засідання представили велику кількість результатів, отриманих за останні півтора року. Особливу увагу було присвячено стану підготовки до запуску вітчизняного супутника «Січ-2-1» розробки КБ «Південне», що наразі є одним з найголовніших завдань вітчизняної космічної галузі.

Учасники засідання окремо зауважили, що нинішні обсяги фінансування не дозволяють повністю реалізувати весь потенціал НАН України та ДП «КБ «Південне»» для забезпечення реальних потреб космічної галузі нашої держави, зміцнення її оборонного потенціалу.

Наприкінці зустрічі т. в. о. генерального директора ДП «КБ «Південне»» О. Кушнар'єв від імені колективу конструкторського бюро передав Національній академії наук України колекцію книжкових видань і Сертифікат на книжкові видання ДП «КБ «Південне»», які колектив підприємства дарує Національній академії наук України (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 18.06*).

Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України святкує 90-річчя

З цієї нагоди 1–3 червня відбулася наукова конференція «Зоологія в сучасному світі: виклики ХХІ століття», присвячена 90-річчю від часу заснування Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України. Захід пройшов у змішаному (онлайн/офлайн) форматі.

Із вітальним словом до учасників зібрання звернувся член Президії НАН України, академік-секретар Відділення загальної біології НАН України академік В. Радченко. Він зачитав ювілейну адресу від президента НАН України академіка А. Загороднього та повідомив, що ряд співробітників

Інституту отримали відзнаки від Президії академії за професійні досягнення та підготовку наукової зміни.

Присутні вшанували хвилиною мовчання пам'ять колег, які пішли з життя під час пандемії коронавірусної інфекції, доктора біологічних наук, професора М. Зерової (працювала у відділі систематики ентомофагів та екологічних основ біометоду), доктора біологічних наук, професора М. Ковтуна (працював у відділі еволюційної морфології), І. Старовіра (працював у відділі акарології), доктора біологічних наук, професора О. Пучкова (завідував лабораторією наукових фондів колекцій), члена-кореспондента НАН України І. Акімова (очолював інститут) (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*. – 2021. – 16.06).

До уваги держслужбовця

А. Головащук, мол. наук. співроб. НБУВ

Нові надходження біобібліографічних видань до фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського

1. Володимир Федорович Антипенко : біобібліогр. покажч. / уклад. К. А. Важна ; наук. ред. Ю. О. Волошин ; Нац. авіац. ун-т, Укр. асоц. міжнар. права. – Київ ; Одеса : Фенікс, 2018. – 30 с. : портр. – (Українська школа міжнародного права ; вип. 2).

Біобібліографічний покажчик розкриває наукову спадщину Володимира Федоровича Антипенка (1949–2017), генерал-майора Служби безпеки України (СБУ), засновника Антитерористичного центру при СБУ, начальника Штабу Антитерористичного центру при СБУ, завідувача кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету, доктора юридичних наук, професора (2008–2017).

Наукова робота В. Антипенка була невід'ємною складовою його службової діяльності. Він підготував сім кандидатів і два доктори юридичних наук. Він є автором шести навчально-методичних праць, у тому числі чотирьох підручників (у співавторстві), дев'яти монографій та більше сотні наукових публікацій.

Посібник включає передмову Ю. О. Волошина, Ю. Р. Акчуріна «Антипенко Володимир Федорович», містить систематизований за хронологічним принципом перелік опублікованих наукових праць В. Антипенка. Перелік робіт у виданні охоплює найважливіші фундаментальні наукові та навчально-методичні праці науковця.

Шифр зберігання НБУВ: Р137132

Шифр зберігання ВНБІ: д А72

2. Владислав Федорович Верстюк : біобібліогр. довід. : до 70-річчя від дня народж. та 45-річчя наук.-пед. діяльності / упоряд.: Р. Я. Пиріг, В. В. Скальський ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 2019. – 71, [19] с. : фот. – (Біобібліографія вчених України).

У довіднику висвітлюються основні етапи життя, наукової, педагогічної, державної та громадської діяльності відомого українського історика, завідувача відділу історії Української революції 1917–1921 рр. Інституту історії України НАН України, доктора історичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії в галузі науки і техніки Владислава Федоровича Верстюка.

В. Ф. Верстюк – відомий учений, чия діяльність понад чотири десятиліття пов'язана з Інститутом історії України НАН України. Він належить до кола науковців, які на початку 1990-х років стали ініціаторами зміни старої радянської парадигми «Великого Жовтня», творцями концепції Української революції 1917–1921 рр.

Починається видання вступною статтею академіка НАН України В. А. Смолія «Історик революції: ескіз до інтелектуальної біографії професора В. Ф. Верстюка». Далі представлено розділи: «Основні дати життєвого шляху», «Література про життя і діяльність», «Хронологічний покажчик праць». «Наукове редагування та впорядкування документальних публікацій», «Редагування та впорядкування наукових збірників», «Редагування часописів». Довідково-пошуковий апарат містить алфавітний покажчик праць, іменний покажчик та життєпис у світлинах.

Шифр зберігання НБУВ: Ва839553

Шифр зберігання ВНБІ: д В35

3. Яків Гальчевський-Орел – герой-повстанець: до 125-річчя від дня народження Якова Васильовича Гальчевського : довід.-бібліогр. вид. / упр. молоді та спорту Хмельниц. облдержадмін., Хмельниц. обл. літ. музей ; уклад.: В. О. Мельник, Л. М. Данилюк ; відп. за вип. В. І. Горбатюк. – Вінниця : Нілан, 2019. – 47 с. : іл. – Бібліогр.: с. 15–24.

У рамках святкування 125-річчя від дня народження Якова Васильовича Гальчевського Хмельницький обласний літературний музей спільно з Управлінням молоді та спорту Хмельницької облдержадміністрації видали довідково-бібліографічний покажчик «Яків Гальчевський – Орел – Герой – Повстанець». Видання популяризує та досліджує маловідомі факти з життя військового діяча, учасника повстанського руху в Україні, громадського діяча, вчителя, письменника.

Довідково-бібліографічне видання пропонує найповнішу нині джерельну базу про життєвий і визвольний шлях отамана Орла, бібліографію видань і публікацій, присвячених Я. Гальчевському, уривки з літературних творів про славного отамана, а також відомості про Всеукраїнську

громадську премію імені Якова Гальчевського «За подвижництво у державотворенні» і список її лауреатів.

Зібрані у покажчику матеріали сприяють кращому розумінню складної епохи боротьби за українську державність періоду 20-х років ХХ століття та дають змогу більше дізнатися про непересічну постать останнього командира, який боровся за невмирущу ідею Української Державності.

Шифр зберігання НБУВ: Р136807

Шифр зберігання ВНБІ: д Г17

4. Василь Габор: до 60-річчя від дня народж. : бібліогр. покажч. / департамент культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка ; уклад.: М. Б. Бадида, І. В. Когутич ; ред. Н. М. Юрах, Н. М. Панчук ; авт. передм. О. Кузьма. – Ужгород : РІК-У, 2019. – 193 с. : кольор. іл., фот. – (Культура краю в особах).

Видання із серії «Культура краю в особах», присвячене 60-річчю від дня народження пресознавця, літературознавця, письменника, упорядника серії «Приватна колекція» літературної агенції «Піраміда» Василя Васильовича Габора, висвітлює багатогранну професійну реалізацію відомого уродженця Хустщини.

Бібліографічний покажчик «Василь Габор» відкривається передмовою «Коли праця стає стилем життя: духовні координати Василя Габора» кандидата філологічних наук, доцента кафедри української літератури Ужгородського національного університету Оксани Кузьми. Спеціально для цього видання письменниця Ніна Бічуя написала есе про ювіляра «Новела про книгоношу».

Видання розраховане на широке коло читачів, передусім – бібліотечних працівників, журналістів, дослідників історії краю та шанувальників літератури.

Шифр зберігання НБУВ: Ва839038

Шифр зберігання ВНБІ: д Г12

5. Дзіцюк Валентина Валентинівна: доктор сільськогосподарських наук : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1984–2019 рр. / уклад.: В. І. Фасоля, Н. М. Кузєбна ; наук. ред. І. С. Бородай ; авт. вступ. ст. Ю. П. Полупан ; НААН України, Ін-т розведення і генетики тварин ім. М. В. Зубця. – Київ ; Чубинське, 2019. – 49 с. : фот.

У науково-інформаційному виданні відображено основні етапи життя, наукову, дослідницьку та науково-виробничу діяльність доктора сільськогосподарських наук Дзіцюк Валентини Валентинівни – відомого вченого в галузі генетики та селекції тварин, завідувача лабораторії генетики Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця Національної академії аграрних наук України (НААН).

Передмову до видання «Дзіцюк Валентина Валентинівна» написав Ю. П. Полупан – директор Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН, член-кореспондент НААН.

Хронологічний покажчик публікацій включає: монографії, навчально-методичні посібники, статті в наукових збірниках та періодичних виданнях, тези доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах, авторські свідоцтва, список дисертаційних робіт захищених під керівництвом В. В. Дзіцюк, публікації про наукову діяльність. Праці вченої, позначено високим рівнем наукової новизни вченої, мають новаторський і концептуальний підходи до поставлених проблем.

Шифр зберігання НБУВ: Ва841908

Шифр зберігання ВНБІ: д Д43

6. Василь Герасимович Дригайло : біобібліогр. покажч. : до 80-річчя від дня народж. / уклад. К. С. Мошинська ; наук. ред. В. Г. Дригайло ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т ім. І. Сікорського», Наук.-техн. б-ка ім. проф. Г. І. Денисенка. – Київ : Ліра-К, 2017. – 87 с. : фот. кольор.

Бібліографічний покажчик присвячено життю та творчості відомого українського бібліотекознавця, заслуженого працівника культури України, відмінника освіти України, директора Науково-технічної бібліотеки ім. професора Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (1991–2015), президента Української бібліотечної асоціації (2001–2006) Василя Герасимовича Дригайла.

Покажчик висвітлює основні етапи життя, творчу, наукову, науково-організаційну, педагогічну та громадську діяльність В. Г. Дригайла.

Більше півстоліття продовжувалась багатогранна діяльність відомого спеціаліста з бібліотечної справи в Україні, людини з великої літери, талановитого організатора бібліотечної справи, бібліографа, високопрофесійного фахівця, новатора, дослідника, педагога, керівника.

Хронологічний покажчик за 1960–2016 рр. знайомить з творчим доробком відомого українського бібліотекознавця. Це книги, буклети, методичні розробки, бібліографічні покажчики, списки літератури, статті зі збірників, журналів, газет та інформаційних листків, електронні ресурси. Окремий розділ складають матеріали про життя і творчість.

Шифр зберігання НБУВ: Ва837728

Шифр зберігання ВНБІ: д Д74

7. Жив'юк Андрій Анатолійович : біобібліогр. покажч. до 60-річчя від дня народження / наук.-ред. група кн. «Реабілітовані історією. Рівненська область» ; упоряд. Р. П. Давидюк. – Рівне : Формат-А, 2020. – 111 с.

Біобібліографічний покажчик, присвячений науковому, методично-педагогічному, громадському доробку відомого рівненського вченого, професора кафедри історії приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана

Дем'янчука», кандидата історичних наук, дослідника історії радянських спецслужб, сталінського тоталітарного режиму, громадсько-політичної діяльності Уласа Самчука, уродженця с. Дермань Андрія Анатолійовича Жив'юка.

Показчик вміщує сторінки біографії ювіляра, бібліографію його праць з 1990 до червня 2020 р., зокрема, наукові праці, статті у фахових і зарубіжних виданнях, статті у періодичних та продовжуваних виданнях, газетні публікації та інтерв'ю, доповіді на наукових конференціях та семінарах. Бібліографія складена на основі особистого архіву А. А. Жив'юка, електронних фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки та інших бібліотек України.

Шифр зберігання НБУВ: Ва842920

Шифр зберігання ВНБІ: д Ж67

8. Микола Григорович Жулинський : [бібліогр. показч.] / упоряд.: Н. О. Кикоть М. І. Костенко, О. А. Ляшенко [та ін.] ; НАН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. – Київ : Академперіодика, 2020. – 125, [18] с. : фот. – (Біобібліографія вчених України).

Біобібліографічний довідник відображає основні віхи життя, наукової, громадсько-політичної, науково-організаційної і видавничої діяльності видатного українського філолога-літературознавця, академіка НАН України і політичного діяча Миколи Григоровича Жулинського.

Показчик представляє понад 1200 позицій, зокрема, монографії, статті, рецензії, інтерв'ю вченого. Видання дає змогу побачити хронологічно укладений матеріал у тематичних зрізах та індивідуальних зацікавленнях М. Жулинського. П'ятдесят років його літературної праці вмістили всі етапи розвитку української науки про літературу, спершу в рамках радянського літературознавства (з хрущовською відлигою, яка викликала до життя шістдесятництво, з брежнєвською стагнацією, що породила дисидентство, горбачовською перебудовою), а потім уже літературознавства в незалежній Україні.

Шифр зберігання НБУВ: Ва843092

Шифр зберігання ВНБІ: д Ж87

9. Збанацька Оксана Миколаївна: до 50-річчя від дня народж. : біобібліогр. показч. / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв ; уклад.: О. Г. Кириленко, В. В. Добровольська. – Київ, 2020. – 71 с. : іл., фот.

У біобібліографічному показчику, присвяченому науковій і педагогічній діяльності відомого вченого у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, документознавства, доктора наук з соціальних комунікацій, доцента кафедри культурології та інформаційних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв,

головного бібліотекаря Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого Оксани Миколаївни Збанацької зібрано та систематизовано відомості про її творчий і науковий доробок.

О. Збанацька – відомий представник бібліотечної та документознавчої школи М. Слободяника, продовжує її кращі традиції та плідно працює на теренах бібліотечної та документознавчої освіти, науки, практики. Вона є автором 2 монографій, 5 підручників і навчальних посібників.

Показчик укладено до 50-річчя від дня народження та з нагоди 30-ліття професійної діяльності. У виданні зібрано й систематизовано понад 120 бібліографічних записів праць, опублікованих авторкою та поданих до друку у 2000–2020 рр.

Шифр зберігання НБУВ: Ва843253

Шифр зберігання ВНБІ: д 3–41

10. Музейний камертон Світлани Кигим : бібліогр. показч. / уклад.: В. М. Самородов, Л. В. Чеботарьова ; відп. ред. О. Б. Супруненко ; Полтав. краєзнав. музей ім. В. Кричевського. – Харків : Майдан, 2020. – 55 с.

У показчику представлено відомості про знавця природи Полтавщини, завідувачки науково-дослідного експозиційного відділу природи Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського – Світлани Леонідівни Кигим.

Світлана Леонідівна – знаний краєзнавець і науковець, уся діяльність якої базується на пошуковій роботі. Беззаперечне свідчення цьому її численні (понад 300) публікації у часописах, журналах, збірках наукових праць, а також низка змістовних монографічних досліджень.

Представлені у показчику наукові та публіцистичні праці постійно цитуються багатьма авторами із близького і далекого зарубіжжя, не кажучи вже про вітчизняні фахові й академічні видання, перш за все, присвячені В. І. Вернадському. Вивченню його життя та діяльності науковець присвятила майже три десятиріччя.

С. Л. Кигим у творчій співдружності з іншими вченими підготувала декілька книг і значну кількість друкованих праць. Більшість із них активно використовуються науковцями у різноманітних дослідженнях, а колективні монографії на честь В. В. Докучаєва та В. І. Вернадського отримали схвальну суспільну оцінку не тільки у вигляді багаточисленних позитивних рецензій, а й були пошановані крайовими преміями Самійла Величка, Володимира Малика та Володимира Короленка.

Шифр зберігання НБУВ: Ва842055

Шифр зберігання ВНБІ: д К38

11. Корнієвський Олександр Анатолійович : біобібліогр. показч. : до 60-річчя від дня народж. / Нац. ін-т стратег. дослідж. – Київ, 2019. – 52 с. : іл., фот. – Назва обкл. : Олександр Корнієвський. Біобібліографічний показчик. – Бібліогр. в знесках.

У виданні висвітлено основні етапи життєвого шляху, науково-дослідницької та науково-педагогічної роботи Олександра Анатолійовича Корнієвського – українського вченого у галузі історії та політології. У покажчику представлено вченого, як дослідника історії становлення й розвитку української державності та громадянського суспільства, новітньої історії українського молодіжного руху, впливу інститутів та організацій громадянського суспільства на політику національної безпеки.

Уміщений у виданні бібліографічний покажчик одноосібних наукових, науково-методичних праць О. А. Корнієвського, інших публікацій за його участі, стане в пригоді ученим і аспірантам, викладачам і студентам закладів вищої освіти, усім, хто виявляє дослідницький інтерес до історичних та суспільно-політичних студій, сучасної суспільно-політичної практики.

Шифр зберігання НБУВ: Ва838256

Шифр зберігання ВНБІ: д К67

12. Коцур Надія Іванівна : біобібліогр. нарис : до 60-річчя від дня народж. / Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди ; упоряд.: К. С. Варивода, Л. П. Товкун, А. П. Розсоха. – Переяслав-Хмельницький : АртЕк, 2019. – 278, [1] с. : фот. – (Наукова еліта Переяславщини).

Біобібліографічний нарис із серії «Наукова еліта Переяславщини» підготовлено до 60-річчя від дня народження Надії Іванівни Коцур – ученого в галузі охорони здоров'я дітей і підлітків, історії науки та техніки, історії медицини, доктора історичних наук, професора, академіка Міжнародної академії безпеки життєдіяльності, заслуженого працівника освіти України, завідувача кафедрою медико-біологічних дисциплін і валеології Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.

Видання містить матеріали про життєвий і творчий шлях, науково-організаційну та педагогічну діяльність професора Надії Коцур, нариси науковців і колег, бібліографічний покажчик друкованих праць (хронологічний покажчик та окремий перелік монографій, підручників та навчально-методичних посібників), літературу про Надію Іванівну, фотосвітлини. Подано опис літератури про Н. І. Коцур за період з 1991 по 2017 рр.

Шифр зберігання НБУВ: Ва839047

Шифр зберігання ВНБІ: д К75

13. Євген Васильович Крикавський: до 70-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / уклад. О. Ю. Бочко ; Нац ун-т «Львів. політехніка». – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2019. – 46 с. : фот. – (Біобібліографія вчених Львівської політехніки).

У виданні відображено наукову, науково-організаційну та педагогічну діяльність доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри

маркетингу та логістики Національного університету «Львівська політехніка» Євгена Васильовича Крикавського.

Є. В. Крикавський за період 1993–2019 рр. сформував новий науковий напрям в економічній науці – логістику і є визнаним авторитетом. Під керівництвом вченого захищено понад 40 дисертацій, з них – 5 докторські. Є. В. Крикавський є автором 24 підручників і навчальних посібників з грифом Міністерства освіти і науки України, 23 монографій та понад 400 інших публікацій.

У покажчику подано спогади його колег і співробітників, включено матеріали з блогу ювіляра.

Шифр зберігання НБУВ: Р137121

Шифр зберігання ВНБІ: д К82

14. Куліш Ірина Миколаївна : біобібліогр. покажч. / уклад. І. В. Некоз ; наук. ред. Г. М. Голиш ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, Наук. б-ка ім. М. Максимовича. – Черкаси : Вертикаль, 2019. – 39, [4] с. : іл. – (Бібліографія вчених Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького ; вип. 29).

У покажчику представлено відомості про життя та науково-педагогічну діяльність кандидата педагогічних наук, доцента, завідувачки кафедри іноземних мов інституту іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Ірини Миколаївни Куліш.

Матеріали видання інформують про науково-освітні та творчі здобутки І. М. Куліш упродовж її багаторічної професійної діяльності. Покажчик складається з основної та довідкової частин. Відображено багатогранність творчого та наукового шляху вченої, її науково-методичний і практичний доробок.

Науково-довідковий апарат представлено іменним покажчиком, переліком умовних скорочень та анотацією англійською мовою.

Шифр зберігання НБУВ: Р136578

Шифр зберігання ВНБІ: д К90

15. Курас Іван Федорович: доктор історичних наук, професор, академік НАН України : біобібліогр. покажч. : до 80-річчя з дня народж. / уклад.: О. З. Силка, Л. І. Синявська ; авт. вступ. ст.: С. Б. Буравченкова, Н. М. Левицька ; наук. ред. Г. М. Голиш ; Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького, Наук. б-ка ім. М. Максимовича, Нац. ун-т харч. технологій, Каф. гуманітар. дисциплін. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Черкаси : Гордієнко Є. І., 2019. – 113 с. : портр. – (Бібліографія вчених України ; вип. 14).

Видатний учений-історик, державний і громадський діяч, академік НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, доктор історичних наук, професор Іван Федорович Курас зробив значний внесок у розвиток політичної історії

України, створення в Україні розгорнутої мережі академічних наукових установ соціально-гуманітарного профілю з дослідження політичних процесів, становлення нових наукових напрямів з розбудови громадянського суспільства.

Видання упорядковано доктором історичних наук, доцентом кафедри гуманітарних дисциплін Національного університету харчових технологій О. З. Силкою та доктором історичних наук, професором кафедри історії України Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького Л. І. Синявською. Нарис життя та наукової діяльності представили дружина І. Ф. Кураса професор С. Б. Буравченкова та завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Національного університету харчових технологій доктор історичних наук, професор Н. М. Левицька.

Біобібліографічний довідник відображає доробок українського вченого у науково-дослідній і науково-педагогічній діяльності, зокрема, досягнення вченого у галузі політичної науки.

Шифр зберігання НБУВ: Ва843212

Шифр зберігання ВНБІ: д К93

16. Лісовий Микола Вікторович: до 80-річчя з дня народження та 50-річчя наукової діяльності : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1971–2017 рр. / уклад. О. І. Сліденко ; наук. ред. Т. М. Лактіонова ; НААН України, Нац. наук. центр «Ін-т ґрунтознавства та агрохімії ім. О. Н. Соколовського», Наук. б-ка. – Харків : Стильна типографія , 2018. –34, [22] с. : іл. – (Біобібліографія вчених ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського»).

У біобібліографічному покажчику наведено головні віхи діяльності доктора сільськогосподарських наук, заступника голови Спеціалізованої вченої ради з захисту докторських та кандидатських дисертацій у галузі сільського господарства, члена вченої ради ННЦ інституту ґрунтознавства і агрохімії ім. О. Н. Соколовського, члена редколегії міжвідомчого тематичного наукового збірника «Агрохімія і ґрунтознавство», Почесного члена Президії ГО «Українське товариство ґрунтознавців та агрохіміків» Миколи Вікторовича Лісового.

У посібнику представлено наукові праці вченого, серед яких – монографії, довідники, підручники, методики та рекомендації виробництву. Висвітлено результати багаторічних досліджень із питань розвитку агрохімічної науки. Особливої ваги вчений надає методам математичного моделювання та програмним засобам, спрямованим на удосконалення менеджменту в галузі хімізації землеробства України.

Шифр зберігання НБУВ: Р136518

Шифр зберігання ВНБІ: д Л63

17. Могильницька Галина Анатоліївна : біобібліогр. покажч. / Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культур.

спадщини, Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського ; упоряд. О. Г. Нуньєс ; ред. О. Ласкевич. – Одеса : Фенікс, 2019. – 109 с.

Показчик присвячено творчій діяльності української поетеси, публіциста, критика, громадської діячки Галини Анатоліївни Могильницької.

Ім'я Галини Могильницької досить відоме. Педагогічна громадськість знає Галину Анатоліївну як ерудовану, талановиту викладачку Обласного інституту вдосконалення учителів, авторку багатьох навчально-методичних посібників з української мови та літератури, за якими, як твердять учителі-словесники, цікаво працювати, бо найскладніші теми викладено в них доступно та незвично. Знають Галину Могильницьку і як талановиту поетесу, авторку низки поетичних збірок для дітей і дорослих.

Біобібліографічний показчик підготовлено за особистим архівом, матеріалами фондів провідних бібліотек Одеси. Видання містить допоміжні показчики імен і періодичних видань.

Шифр зберігання НБУВ: Ва837763

Шифр зберігання ВНБІ: д М74

18. Микола Негода: «Пісня над степом...» : біобібліогр. показч. / уклад.: Н. В. Адешелідзе, А. В. Дерев'янка, А. І. Левченко ; наук. ред. В. Т. Поліщук ; Департамент культури та взаємозв'язків з громадськістю Черкас. облдержадмін., Обл. універс. наук. б-ка ім. Тараса Шевченка. – Черкаси, 2018. – 68 с. – (Черкащини славетні імена).

Біобібліографічний показчик присвячено життю і творчості відомого українського поета, прозаїка, драматурга, заслуженого діяча мистецтв України, Миколи Тодосійовича Негоди.

Ім'я Миколи Негоди, відомого поета, прозаїка, драматурга, заслуженого діяча мистецтв України добре відоме в Україні.. Відкриває видання літературний нарис, написаний доктором філології, професором Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, членом Національної спілки письменників України В. Т. Поліщуком, який висвітлює життєвий і творчий шлях поета, спогади про зустрічі, спілкування з поетом.

Видання розраховане на широке коло користувачів – літературознавців, викладачів, працівників бібліотек та інформаційних служб, учителів словесників, аспірантів, студентів, а також усіх, хто цікавиться українською літературою.

Шифр зберігання НБУВ: Ва841951

Шифр зберігання ВНБІ: д Н41

19. Опара Микола Миколайович : біобібліогр. показч. наук. праць : до 80-річчя від дня народж. / уклад. І. І. Фіненко ; наук. ред. Н. М. Опара ; Полтав. держ. аграр. акад. – Полтава : Астроя, 2020. – 140 с. : фот. – (Біобібліографія вчених Полтавської державної аграрної академії ; вип. 8).

Біобібліографічний показчик підготовлено з нагоди 80-річчя кандидата сільськогосподарських наук, доцента, професора кафедри землеробства й

агрохімії ім. В. І. Сазанова Полтавської державної аграрної академії, заслуженого працівника сільського господарства України, заступника голови з наукової роботи Громадської спілки «Полтавське товариство сільського господарства» Миколи Миколайовича Опари.

Видання містить нарис про життєвий і професійний шлях ученого, а також покажчик друкованих наукових та публіцистичних праць. Матеріал у межах року розміщено за видами документів: книги та брошури; статті з наукових журналів, збірників, газет, тези конференцій і семінарів.

Значне місце в книзі відведено спогадам колег, рідних і друзів ученого, які з величезною теплотою та вдячністю розповідають про нього, як про мудру, цікаву людину й знаного фахівця своєї справи, відданого рідній землі, збереженню і примноженню багатств якої Микола Миколайович присвятив усе своє життя.

Шифр зберігання НБУВ: Ва842803

Шифр зберігання ВНБІ: д О–60

20. Пашко Павло Володимирович : біобібліогр. покажч. : до 60-річчя від дня народж. та 35-річчя наук. діяльності / уклад.: Н. П. Фурман, С. Ж. Йовженко, Н. І. Зикун ; наук. ред. С. Я. Цимбалюк ; Держ. фіск. служба України, Ун-т держ. фіск. служби України, Наук. б-ка. – Київ : Алерта, 2019. – 173 с. : іл., фот. – (Портрети вчених Університету ДФС України).

Біобібліографічний покажчик присвячено ректору Університету державної фіскальної служби України, професору, доктору економічних наук, заслуженому діячу науки і техніки України, голові редакційної ради низки журналів та серії книг «Податкова та митна справа в Україні» і «На допомогу студенту УДФСУ» Павлу Володимировичу Пашку. У виданні відображено понад 350 публікацій і наукових праць ученого, у тому числі 10 монографій, 24 підручники та посібники, 28 свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір і на винахід.

У виданні представлено бібліографію наукових праць, опублікованих упродовж 1983–2019 рр. До покажчика ввійшли монографії, підручники, навчально-методичні посібники, статті з наукових збірників і періодичних видань, автореферати кандидатських і докторських дисертацій, захищених під керівництвом П. В. Пашка. Збагачує видання добірка фотографій із його особистого архіву.

Шифр зберігання НБУВ: Ва839063

Шифр зберігання ВНБІ: д П22

21. Омелян Пріцак : біобібліогр. покажч., 1937–2018 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського ; упоряд.: О. Д. Василюк, Ю. М. Кочубей ; редкол.: Ю. М. Кочубей (голова), О. В. Богомолів, О. Б. Бубенок [та ін.]. – Київ, 2019. – 107 с. : портр.

Біобібліографічний покажчик підготовлено до 100-річчя від дня народження визначного сходознавця, філолога, історика, організатора науки,

громадського діяча Омеляна Йосиповича Пріцака. Посібник містить перелік наукових і публіцистичних праць ученого, робіт про нього.

За майже сімдесят років активної діяльності з-під пера О. Й. Пріцака вийшло близько тисячі робіт. Помітний внесок він зробив у світову орієнталістику, фактично відродив українську сходознавчу науку, коли став фундатором і першим директором Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України. У перші роки існування установи Омелян Йосипович зробив усе, щоб вивести український Інститут сходознавства на відповідний науковий рівень.

Складається видання зі вступної статті академіка НАН України В. А. Смолія «Омелян Пріцак як інтелектуал», біографічної довідки про О. Й. Пріцака його бібліографії та матеріалів про нього. Всього в покажчику представлено 904 назви праць О. Й. Пріцака.

Шифр зберігання НБУВ: Ва839033

Шифр зберігання ВНБІ: д П77

22. Полупан Юрій Павлович : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1981–2019 р. / уклад.: В. І. Фасоля, Н. М. Кузєбна ; наук. ред. В. А. Вергунов ; НААН України, Нац. наук. с.-г. б-ка, Ін-т розведення і генетики тварин ім. М. В. Зубця. – Київ : Аграрна наука, 2019. – 142, [27] с. : іл. – (Члени-кореспонденти Національної академії аграрних наук України).

У покажчику представлено основні етапи життя, наукову, науково-виробничу, організаційну та громадську діяльність Юрія Павловича Полупана – відомого вченого в галузі тваринництва, доктора сільськогосподарських наук, професора, члена-кореспондента НААН України, лауреата премії Української академії аграрних наук «За видатні досягнення в аграрній науці», директора Інституту розведення і генетики тварин ім. М. В. Зубця НААН.

У виданні репрезентовано бібліографію праць ученого, представлено монографії, науково-методичні розробки, рекомендації, програми з питань селекції і генетики тварин, публікації в збірниках наукових праць і матеріалах наукових конференцій та статті у вітчизняних і зарубіжних виданнях, авторські свідоцтва та патенти. Крім хронологічного покажчика публікацій та нарисів про вченого, видання містить довідково-допоміжний апарат: покажчик співавторів Ю. П. Полупана та предметно-тематичний покажчик.

Шифр зберігання НБУВ: Ва840914

Шифр зберігання ВНБІ: д П53

23. Руско Надія Михайлівна: з нагоди 30-річного ювілею молодій вченій : біобібліогр. покажч. / упоряд.: Л. М. Локотош, Х. Д. Струтинська ; НАН України, Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу, Івано-Франків. обл. центр туризму і краєзнавства. – Калуш : Петраш К. Т., 2019. – 68 с. : фот. кольор.

Бібліографічний покажчик виданий з нагоди 30-річного ювілею молодої вченої, доктора філософії з релігієзнавства, доцента кафедри суспільних наук Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, члена Наукового товариства ім. Шевченка та Національної спілки краєзнавців України, громадської діячки Надії Михайлівни Руско.

Ім'я Надії Руско для багатьох науковців асоціюється з розвитком провідних ідей та морально-духовних знань, збереженням культурно-історичної спадщини та самобутніх українських традицій.

Біобібліографічний покажчик знайомить і популяризує науковий доробок ученої. У посібнику подано біографічні відомості та бібліографія праць ученої. Наукові та навчальні матеріали згруповані за видами видань: дисертації, автореферати дисертацій, книги, наукові та науково-популярні статті; навчально-методичні видання; рецензії; матеріали конференцій. У виданні вміщено публікації про Н. М. Руско та фотофакти з її життя.

Шифр зберігання НБУВ: Ва838414

Шифр зберігання ВНБІ: д Р88

24. Микола Іванович Сенченко : біобібліогр. покажч. / уклад.: О. М. Устіннікова, А. С. Хайло ; передм.: Н. Петрова, О. М. Устіннікова ; Кн. палата України ім. Івана Федорова. – Київ : Ліра-К, 2020. – 123 с.

Біобібліографічний покажчик підготовлено до 75-річчя від дня народження Миколи Івановича Сенченка, відомого вченого, знаного фахівця видавничої справи та інформаційних технологій, доктора технічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, академіка Міжнародної академії інформатизації, директора Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», члена Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України.

Це п'яте переглянуте й доповнене біобібліографічне видання. Матеріали покажчика з можливою повнотою подають описи публікацій ученого за 1971–2019 рр. Принцип упорядкування бібліографічних записів – тематичний. Представлені друковані праці в покажчику дають уявлення про широчінь знань і поглядів ученого, ґрунтовність висновків, значущість наукових розробок. Більшість публікацій М. І. Сенченка пов'язані з його нинішньою діяльністю і стосуються питань книгознавства, бібліотекознавства, інформаційних технологій, інформаційної безпеки.

Довідковий апарат складається з іменного покажчика та хронологічного покажчика праць.

Шифр зберігання НБУВ: Ва842453

Шифр зберігання ВНБІ: д С31

25. Аристократка духу: до 125-ліття від дня народження Надії Суровцової : біобібліогр. покажч. / уклад. Л. Т. Демченко ; наук. ред. та авт. вступ. ст. В. Т. Поліщук ; Упр. культури та охорони культур. спадщини

Черкас. облдержадмін, Обл. універс. наук. б-ка ім. Тараса Шевченка. – Черкаси, 2020. – 32 с. : іл. – (Черкащини славетні імена).

Біобібліографічний покажчик присвячений Надії Суровцовій, письменниці, громадській діячці, журналістці, активній учасниці українського національного руху, яка пройшла майже тридцятирічну Голгофу сталінських таборів.

Структурно видання складається зі статті від упорядника, «Рядків з біографії Надії Суровцової», нарису літературознавця, доктора філологічних наук В. Поліщука «Одна з княгинь українського духу», висловів письменниці з її спогадів і листів.

Бібліографічна частина покажчика складається з двох розділів: «Твори Надії Суровцової» та «Про життя і творчість Надії Суровцової». Посібник містить бібліографічні описи книг, матеріали зі збірників і періодичних видань, які були опубліковані упродовж 1981–жовтня 2020 років.

Шифр зберігання НБУВ: Р137546

Шифр зберігання ВНБІ: д С90

26. Катерина Романівна Сусак : бібліогр. покажч. / авт.-упоряд. В. Молинь. – Косів, 2019. – 94, [1] с. : фот.

Катерина Романівна Сусак – заслужений працівник освіти України, ініціатор створення і перший ректор Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (нині Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв), член Національної спілки майстрів народного мистецтва України.

Покажчик інформує про основні дати життя і діяльності, навчально-методичні праці Катерини Романівни (навчальні посібники, програми, розділи до колективних праць), наукові статті в періодиці, доповіді на наукових конференціях, творчу працю та керівництво дипломними роботами студентів, участь у виставках та інших культурно-мистецьких заходах.

Представлено матеріали про Катерину Сусак (грунтовні наукові статті про діяльність, рецензії на праці, інформаційні матеріали в періодиці). Покажчик доповнено ілюстративними матеріалами, зокрема світлинами, що наочно засвідчують важливі події і факти.

Шифр зберігання НБУВ: Ва840728

Шифр зберігання ВНБІ: д С90

27. Професор Таїров Василь Єгорович (1859–1938) : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1879–1940 роки : 160-річчю від дня народж. видат. вченого присвяч. / НААН України, Нац. наук. с.-г. б-ка, Нац. наук. центр «Ін-т виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова» ; уклад.: В. В. Власов, Н. А. Мулюкіна, Г. В. Бурлак [та ін.] ; наук. ред. В. А. Вергунов ; авт. передм. В. В. Власов. – Одеса : Астропринт, 2019. – 135 с. : фот. – (Біобібліографія вчених-аграріїв України ; кн. 77).

Біобібліографічний покажчик присвячений Василю Єгоровичу Таїрову – видатному вченому, за ініціативою якого 5 лютого 1905 р. в Одесі була заснована перша в Російській імперії дослідна установа з виноградарства і виноробства «Виноробна станція російських виноградарів і виноробів». З 1892 р. за його редакцією протягом 25 років щомісячно друкувався «Вестник виноделия» – ілюстрований журнал, основа інформаційно-просвітницької діяльності вченого, справжня енциклопедія з питань виноградарства і виноробства.

Передмову до видання написав В. В. Власов – директор Інституту виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова, доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН. Цікавими є спогади соратників та друзів В. Є. Таїрова – П. С. Боканчи, В. Вермореля, А. К. Драгоєва, А. А. Кроткова та ін.

Видання містить біографічні матеріали, бібліографію наукових праць видатного вченого-винаградаря українською, російською, англійською, німецькою та французькою мовами з 1884 до 1940 рр.

Шифр зберігання НБУВ: Ва841125

Шифр зберігання ВНБІ: д Т14

28. Сергій Васильович Таранець: матеріали до бібліографії вчених України : [бібліогр. покажч.] / упоряд. Ю. Б. Нетреба ; вступ. ст. Ф. Х. Шевчук ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 2020. – 69, [2] с. : фот. кольор. – (Всесвітня історія, спеціальні історичні дисципліни, краєзнавство).

Біобібліографічний покажчик праць українського історика, етнографа, джерелознавця, археографа Сергія Васильовича Таранця містить повний хронологічний перелік праць дослідника по 2020 р. Наведено відомості про основні віхи життя й діяльності, наукові, науково-популярні та публіцистичні праці, список публікацій, присвячених ученому.

Довідково-пошуковий апарат уміщує покажчик співавторів, список скорочень, іменний та географічний покажчики.

Шифр зберігання НБУВ: Ва841988

Шифр зберігання ВНБІ: д Т19

29. Тархов Костянтин Іванович (1856–1916) : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1881–1909 рр. / уклад. В. А. Вергунов, О. В. Василяка ; наук. ред. В. А. Вергунов ; НААН України, Нац. наук. с.-г. б-ка, Ін-т зрошув. землеробства. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. – 51 с. : іл. – (Біобібліографія вчених-аграріїв України ; кн. 76).

У виданні висвітлено етапи життя, науково-дослідницьку, науково-організаційну, педагогічну діяльність Костянтина Івановича Тархова – вченого, педагога й організатора вітчизняної суспільної та науково-освітньої агрономії. Показано його участь у створенні багатьох сільськогосподарських дослідних та освітніх установ України, зокрема його ініціативу й внесок у

заснування Інституту зрошуваного землеробства НААН України, де він був першим директором. Представлено діяльність ученого на посадах директора Нікітського ботанічного саду та Нікітського училища садівництва і виноробства. Свою плідну наукову працю вчений успішно поєднував з просвітницькою та науково-педагогічною роботою, викладаючи в освітніх закладах і поширюючи сільськогосподарські знання серед сільського населення Херсонської та Чернігівської губерній.

Біобібліографічний покажчик, розрахований на науковців і спеціалістів аграрної галузі, аспірантів, викладачів та студентів аграрних закладів освіти, працівників бібліотек.

Шифр зберігання НБУВ: Ва838587

Шифр зберігання ВНБІ: д Т22

30. Фаріон Ірина Дмитрівна: доктор філологічних наук, професор : біобібліогр. покажч. / Нац. ун-т «Львів. політехніка» ; упоряд.: О. Микитюк, Л. Харчук, І. Ментинська ; авт. вступ. ст.: М. Тимошик, М. Слабошпицький, О. Микитюк. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2019. – 166 с. : іл., фот.

У виданні висвітлено життєвий, науковий і громадсько-політичний шлях відомого мовознавця та політика, доктора філологічних наук, професора Ірини Дмитрівни Фаріон. У вступних статтях М. Тимошика, М. Слабошпицького та О. Микитюк розкрито вагомі здобутки автора в науковій і політичній царині та роль Ірини Фаріон в суспільно-політичних процесах країни і науково-педагогічній діяльності. Біобібліографічний покажчик містить повний перелік наукових та основних публіцистичних праць Ірини Дмитрівни, її культурологічних і просвітницьких проєктів, блогів та інтерв'ю.

Шифр зберігання НБУВ: Ва836949

Шифр зберігання ВНБІ: д Ф24

31. Борис Борисович Шалагінов : біобібліогр. покажч. / уклад. Н. Г. Павлів ; Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.», Наук. б-ка. – Київ, 2020. – 41 с. : портр. – (Вчені НаУКМА).

Видання містить біобібліографічний покажчик праць відомого українського вченого-германіста, дослідника західноєвропейської літератури, автора літературно-критичних монографій, статей, передмов і коментарів, доктора філологічних наук, професора кафедри літературознавства Національного університету «Києво-Могилянська академія» Бориса Борисовича Шалагінова.

Покажчик побудовано за предметно-хронологічним принципом. За видовою ознакою це – монографії, підручники, статті, передмови, коментарі, переклади, рецензії тощо. До видання увійшли друковані праці від першої публікації в пресі 1969 р. до 2019 р. Відгуки, згадки, рецензії, цитування на праці вченого подано в об'єднаному бібліографічному записі за хронологією.

Довідковий апарат містить: «Від укладача», вступну статтю Олександри Рушай «Про вченого», «Іменний покажчик».

Шифр зберігання НБУВ: Р137547

Шифр зберігання ВНБІ: д Ш18

32. Лариса Іванівна Шевченко: біобібліографія вченого : [біобібліогр. покажч.] / уклад.: Ю. Б. Дядищева-Росовецька, Д. Ю. Сизонов. – Київ : Росовецький-Гіндіч О. С., 2019. – 46, [4] с. : фот.

Посібник укладений до ювілею видатного славіста, українського лінгвіста, член-кореспондента НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора філологічних наук, професора Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, завідувача кафедри стилістики та мовної комунікації Лариси Іванівни Шевченко. Принципова наукова поліфонічність Лариси Іванівни, глибокі дослідження в галузях теорії та філософії мови, історії української літературної мови, функціональної стилістики, неолінгвістики тощо, енциклопедичність її інтересів та знань, широкий науковий кругозір та погляди на світове модерне мовознавство дозволяють говорити про важливе місце професора Л. І. Шевченко в українській лінгвістиці ХХІ ст.

У виданні подано біобібліографічний покажчик основних наукових, науково-навчальних і науково-методичних праць ученої.

Шифр зберігання НБУВ: Р136594

Шифр зберігання ВНБІ: д Ш37

33. Шемаєва Ганна Василівна: до 65-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / уклад.: С. В. Євсєєнко, О. М. Левченко, О. С. Хижна ; наук. ред. Н. М. Кушнарєнко ; Харків. держ. акад. культури, Б-ка. – Харків, 2019. – 93, [15] с. : фот. кольор. – (Видатні педагоги Харківської державної академії культури).

Біобібліографічний покажчик висвітлює життєвий шлях, науковий, науково-педагогічний доробок доктора наук із соціальних комунікацій, професора кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи Харківської державної академії культури, однієї з яскравих представників української, харківської науково-освітньої школи книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства Ганни Василівни Шемаєвої.

Покажчик містить вступну статтю, підготовлену проректором з наукової роботи, доктором педагогічних наук, професором Н. М. Кушнарєнко і деканом факультету соціальних комунікацій, доктором педагогічних наук, професором А. А. Соляник «Ганна Василівна Шемаєва (до 60-річчя від дня народження)». Про громадську діяльність Г. В. Шемаєвої, її внесок у розбудову бібліотечної справи України розповіла Н. В. Шаронова – доктор технічних наук, професор у статті «Громадська діяльність вченого як основний напрям соціальних комунікацій».

Орієнтуватися в бібліографічній частині видання допомагає система допоміжних показників – іменний, предметний, показник назв праць вченої.

Шифр зберігання НБУВ: Ва841516

Шифр зберігання ВНБІ: д Ш46

34. Микола Єгорович Шумило (до 70-річчя від дня народж. та 40-річчя наук.-пед. і громад. діяльності) / Нац. акад. прав. наук України ; упоряд.: В. А. Журавель, О. В. Капліна, В. І. Маринів [та ін.]. – Харків : Право, 2019. – 56, [2] с. – (Біографія і бібліографія вчених-правознавців).

Біобібліографічний показник присвячений відомому в Україні та за її межами вченому, фахівцю в галузі кримінального процесу, талановитому педагогу, доктору юридичних наук, професору, члену-кореспонденту Національної академії правових наук України, професору кафедри правосуддя Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, заслуженому діячу науки і техніки України Миколі Єгоровичу Шумилу.

Видання висвітлює життєвий шлях, практичну, наукову, педагогічну та громадську діяльність науковця, знайомить із списком друкованих праць ученого та публікацій про нього.

Шифр зберігання НБУВ: Ао275569

Шифр зберігання ВНБІ: д Ш96

35. Шумлянський Владислав Олександрович : бібліогр. нарис : до 80-річчя вченого : [бібліогр. показч. наук. пр. за 1967–2014 рр.] / уклад.: К. І. Деревська, О. Л. Александров ; НАН України, Нац. наук.-природн. музей, Ін-т геолог. наук [та ін.]. – Київ : Логос, 2018. – 71 с. : іл., фот.

Бібліографічний показник містить інформацію про основні віхи науково-освітньої та організаційної діяльності Владислава Олександровича Шумлянського – вітчизняного вченого у галузі геології та геоекології, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора геолого-мінералогічних наук, професора.

У виданні представлено дані про науковий доробок вченого, який сягає 286 наукових праць, серед яких 20 монографій. Висвітлено науково-просвітницьку і громадську діяльність члена Співки геологів України, Президента громадської організації Інституту фундаментальних досліджень Української наукової асоціації В. О. Шумлянського. Книга містить спогади колег про роки плідної співпраці з видатним ученим.

Шифр зберігання НБУВ: Ва840279

Шифр зберігання ВНБІ: д Ш96

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

Т. Дубас, заввідділу НБУВ

Науково-видавнича діяльність НБУВ: розвиток напрямів, видів і жанрів видавничої продукції (1991–2019)

У статті досліджено основні тенденції змін у науково-видавничій діяльності Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, формування нової структури видавничої діяльності, нових напрямів, видів і форм наукових видань, технологій підготовки видань, виникнення сучасної електронної видавничої справи, що безпосередньо вплинуло на реалізацію нових аспектів науково-дослідної, науково-інформаційної та інформаційно-аналітичної функції бібліотек.

Ключові слова: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, науково-видавнича діяльність, монографічні видання НБУВ, серійні видання, науково-бібліографічні покажчики.

У 90-х роках ХХ ст. відбувалося формування нових наукових напрямів, спрямованих на підвищення наукового та загальнонаціонального статусу Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України (НБУВ), реалізації її науково-дослідної функції та активного впливу на соціокультурну сферу України, розробки нових механізмів впровадження наукових результатів у суспільну практику. Це передусім удосконалення історико-книгознавчих досліджень документальної спадщини України, теоретичних та практичних розробок наукових досліджень у галузі бібліотекознавства, документознавства, книгознавства, бібліографознавства, архівознавства, соціальних комунікацій та інформології. Бібліотека вдосконалює видання фундаментальних наукових праць у галузі національної бібліографії, історії книги, бібліотечної справи, розвиває інформаційно-аналітичний напрям діяльності [1].

Особливістю науково-видавничої продукції Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського в період незалежності України є підвищення якості і дієвості наукових результатів у сегменті дослідницької діяльності та розвитку інформаційно-аналітичної роботи, пов'язаної з аналізом і організацією використання інформаційних ресурсів. НБУВ організувала свою науково-дослідну та науково-практичну діяльність відповідно до напрямів:

- розвиток національної бібліографії;
- вивчення, збереження та видання української історико-культурної спадщини і нові технології збереження, консервації та реставрації бібліотечних фондів;
- формування і використання науково-інформаційних ресурсів. Інформатизація наукових бібліотек [2];
- як академічний науковий центр організувала розвиток науково-дослідної роботи у сфері національної інформатизації та вдосконалення бібліотечної діяльності в цьому загальнодержавному процесі.

В останні десятиріччя науково-видавнича діяльність НБУВ надзвичайно зросла, відповідно до запитів нових категорій бібліотечних користувачів, особливо тих, предметом інтересу яких є електронні інформаційні ресурси, основні наукові видання цього періоду за короткий термін забезпечили статус головної наукової та національної бібліотеки України.

Метою дослідження є аналіз нових напрямів, видів та форм наукових видань, технологій підготовки видань впродовж років незалежності України, формування нової структури видавничої діяльності.

Розглядаючи процес оновлення цієї тематики, професор К. Ніконорова зазначала, що в сучасних умовах розвиток видавничої діяльності бібліотек набуває зростаючого значення як для самих бібліотек, так і для соціального інституту видавничої діяльності в цілому. При цьому вона підкреслює, що видавнича діяльність бібліотеки вдосконалює її традиційні функції, розширює та розвиває професійні комунікації – наукові, методичні, інформаційні, сприяє популяризації суспільно значущих видань. У цілому розвиток видавничої діяльності бібліотеки відображає загальну тенденцію зростання ролі видавничої діяльності як прояву важливого напрямку діяльності даного соціального інституту у зв'язку із зростанням інформаційної активності сучасного соціуму [3].

Про видавничі здобутки Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського за основними проблемно-тематичними напрямками досліджень наголошували доктор наук із соціальних комунікацій О. Воскобойнікова-Гузєва та доктор історичних наук, професор Г. Ковальчук, які відзначили серед усього розмаїття видавничої продукції НБУВ «кілька основних тематичних напрямів: роботи, присвячені історії НАН України та видатним ученим; колективні та індивідуальні монографії, які висвітлюють актуальні проблеми розвитку національних інформаційних ресурсів, бібліотекознавства, книгознавства і соціальних комунікацій, біографістики та бібліографознавства; дослідження історико-культурних фондів; науково-інформаційні та біобібліографічні видання» [4].

Розвиток національної бібліографії було покладено на Інститут української книги під керівництвом академіка НАН України П. Тронька та доктора історичних наук В. Омельчука. На підрозділи інституту було покладено розробку концептуальних засад бібліографічного напрямку, що охоплював спеціалізовані відділи національної бібліографії, стародруків та рідкісних видань, нотних та картографічних видань, видань образотворчого мистецтва, газетного фонду тощо. Науковий опис видань, що передбачає цілісні наукові дослідження книжкових пам'яток та унікальних бібліотечних фондів, формування наукових каталогів, бібліографічних покажчиків та довідників, став основним змістом діяльності інституту.

Почалися заповнення інформаційних прогалін у бібліографічній ретроспекції, зокрема стародруків, нотних і картографічних видань, видань образотворчого мистецтва; створенні каталогів зарубіжної україніки,

газетних фондів, україномовної книги тощо. Було уточнено на всеукраїнських наукових дискусіях ряд змістових орієнтирів, викристалізувалася теорія та методологія національної бібліографії, було збагачено репертуар української книги, обсяги та зміст наповнення національної бібліографії, шляхи координації наукових бібліотек, зокрема НБУВ та ЛНБ ім. В. Стефаника. Таким чином розвивалося створення національної бібліографії України та ретроспективного бібліографічного репертуару української книги, ретроспективної національної бібліографії, «бібліографічної україніки» тощо [5, 6].

У цей період сформувалися серія науково-бібліографічних видань «Національна бібліографія України» під керівництвом академіка О. Онищенко та завідувача відділу національної бібліографії доктора історичних наук В. Омельчука. До її складу увійшли фундаментальні науково-бібліографічні покажчики: «Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1798–1916», у 3 томах, підготовлена великим колективом відділу національної бібліографії (1999–2003), та «Книга в Україні. 1861–1917: Матеріали до репертуару української книги» в 19 томах (1996–2017), підготовлена багаторічною діяльністю С. Петрова.

У концепцію джерел з української національної бібліографії було включено й видання «Джерела українознавства: вип. 1–2. Бібліографія бібліографічних посібників українських періодичних видань» (1996–1998) та Міжнародний зведений каталог-репертуар української книги, 1798–1923: Науково-бібліографічне видання: у 3 т. Методичні засади змісту та бібліографічного опису видань, наукового апарату були розроблені В. Омельчуком, І. Бойченко, Л. Новосьоловою, С. Петровим та іншими бібліографами бібліотеки. Уперше в історії української науки та культури було створено фундаментальні засади національної бібліографії України.

Традиційним видом науково-бібліографічної діяльності була підготовка «Шевченкіани» у фондах НБУВ, зокрема у 2018 р. вийшов покажчик «Тарас Григорович Шевченко: бібліографія бібліографії видань творів Т. Г. Шевченка та літератури про нього» [авт. кол.: В. Ю. Омельчук, Л. В. Беляєва, С. А. Дзюбич, Л. В. Лісовська, Л. С. Новосьолова, О. О. Фіклістова (2018)], а також «Музична Шевченкіана у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» [Л. Г. Руденко, наук, Л. В. Івченко, Руденко та ін. (2019)].

Л. Беляєва та І. Войченко підготували наукове книгознавче та бібліографознавче дослідження «Кобзар» Т. Г. Шевченка у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: книгознавче та бібліографічне дослідження» (2015), а також «Тарас Григорович Шевченко: бібліографія видань творів, 1840–2014» [авт. кол.: В. Ю. Омельчук, Л. В. Беляєва, І. Д. Войченко, Т. Б. Корольова, Л. С. Новосьолова, О. О. Фіклістова (2014)].

Бібліографічний репертуар газет був представлений у серії «Газети України», який починається з 2004 р. Розпочато серію фундаментальних покажчиків газет за хронологічним принципом. Методичні засади підготовки таких видань обговорювалися авторським колективом учених та членами РВР НБУВ, затверджувалися методики їхньої підготовки. Так, основу методичних засад публікацій наукових покажчиків газет розроблено Т. Борисенко, О. Залізнюк, О. Лук'янчук, Н. Самохіною та ін. Перший випуск серії – «Газети України 1930–1934 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Каталог: У 2 ч.» (2004–2019) [7].

Під керівництвом завідділу періодики О. Вакульчук упорядники О. Залізнюк, І. Швець, Л. Білименко, С. Трашкова підготували каталог «Київські газети 1941–1991 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (2017). О. Залізнюк, Л. Білименко, Н. Криворучко, С. Дригайло брали участь у підготовці каталогу «Українські газети 1898–2015», що виходили за межами України (з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського) (2018).

Серія «Джерела української біографістики», започаткована Інститутом біографічних досліджень, почала виходити під керівництвом директора інституту В. Попика з 2004 р., зокрема «Книжкові джерела української біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: матеріали до бібліографії» (Сер. ХІХ–ХХ ст.), вип. 1–4, опрацьований укладачами Т. Куриленко, Н. Мельник, О. Яценком, Ю. Вернік, Т. Котляровою, Н. Любовець, В. Патик, Н. Філіпповою, які розробляли методичні засади підготовки цього видання для кожного тому. До цієї серії можна додати видання: Ляшко С. М. Автобіографічні джерела Постійної комісії для складання Біографічного словника діячів України (1918–1933) Всеукраїнської академії наук / підготовка до видання документів, упорядкування, текстологія, наукові розділи, коментар, додатки (2018). Попик В. І., Бугаєва О. В., Гончаренко М. І., Горбик В. О., Даниленко В. М., Зінченко Ю. І., Кім Н. А. Реєстр імен українського біографічного словника: літери А–Б, 2008 (Реєстр Українського біографічного словника; вип.1).

З початком 2000-х років пішла щорічна серія «Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України: науково-інформаційний систематичний покажчик», до якого долучилися Н. Стрішенець, Р. Красій, Н. Малолетова, О. Полякова (уклад.) (надходження 2005–2018 рр.). Іншим виданням цієї серії став науково-інформаційний покажчик «Енциклопедичні, довідкові та бібліографічні зарубіжні книжкові видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського і бібліотек науково-дослідних установ НАН України: науково-інформаційний систематичний покажчик (надходження 2003–2005 рр.)», уклад.: О. Б. Вихристюк, О. С. Гур'янова, Р. Л. Красій, Н. І. Малолетова (2006). Обмінний фонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у

2017 році: бібліографічний покажчик (уклад.: Л. А. Пестрецова, І. О. Шульга, С. Ю. Брянцева, О. Ю. Кірданова, В. С. Кабкова, М. Ю. Кузнецова, І. М. Смелік).

Унікальною стала серія збірників публікацій документів і матеріалів «Історія Національної академії наук України» (що виходить з 1993 р. і до сьогодні) – джерелознавче, археографічне, документознавче дослідження науково-інформаційних ресурсів з історії і діяльності НАН України з часу заснування Академії наук у 1918 р. Очолює розвиток теми та видання серії академік НАН України (до 2013 р. – генеральний директор НБУВ) О. Онищенко. Перші чотири випуски, що представляли документи 1918–1923 рр., вийшли за участю Інституту української археографії НАН України в 1993–2002 рр.

Ці публікації залучали до наукового обігу велику кількість документів, які не були в попередні роки оприлюднені, та висвітлювали справжню історію заснування Української (Всеукраїнської) академії наук. Надалі серія розкривала в хронологічному порядку історію академії в документах і матеріалах, підготовлену колективом Інституту архівознавства НБУВ, за участю як керівників інституту, так і майже всіх наукових працівників. Сьогодні видано низку видань до 1960-х років.

Інститути архівознавства та рукопису НБУВ видали також й путівники по архівних фондах учених НАН України, що зберігаються в їхніх фондах, зокрема «Видатні вчені Національної академії наук України: особові архівні та рукописні фонди академіків та членів-кореспондентів у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського (1918–1998): путівник» (1998) та «Особові архівні фонди вчених НАН України в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: путівник» (2017). Великий за обсягом документальний матеріал за період 1918–2018 рр. представлений у документальних публікаціях, присвячених 100-літньому ювілею НАН України в 3-х книгах, 4-х частинах, підготовлених Інститутом архівознавства: Національна академія наук України – 100: головні тенденції розвитку і здобутки: документи і матеріали / упоряд.: О. С. Онищенко (наук. кер. проєкту), Л. М. Яременко, Г. В. Індиченко та ін. (2018).

Науковці НБУВ спільно з фахівцями інших установ НАН України активно долучилися до підготовки у 2008 р. до 90-річчя від дня заснування Академії фундаментальної колективної монографії «Національна академія наук України. 1918–2008» (укр., рос., англ. мовами, голов. ред. академік НАН України Б. Патон); біобібліографічного покажчика «Борис Євгенович Патон» (спільно з Інститутом електрозварювання ім. Є. О. Патона); бібліографічних покажчиків «Видання Секції суспільних та гуманітарних наук НАН України 2003–2008 рр.» тощо.

У 2007 р. виходить друком видання «Національна академія наук України: проблеми розвитку та входження в європейський науковий простір» (2007); ґрунтовний довідник «Академії наук країн Європи»: у 2 кн., підготовлений великим колективом Інституту архівознавства

[О. С. Онищенко (керівник) та ін., 2012]. Окремою фундаментальною низкою серійних видань є «Вернадськіана» – бібліографічні покажчики, монографії та публікації наукових праць великого вченого до ювілейних дат. У 1994 р. вийшла публікація «В. И. Вернадский: Дневники. 1917–1921: в 2 т. (С. Киржаев, М. Сорокина, В. Неаполитанская, О. Мамелов, 1994, 1997).

Відділ національної бібліографії видав два персональних бібліографічних покажчика «В. И. Вернадский. Вчений. Мыслитель. Громадянин. Праці вченого та література про нього з фондів Національної бібліотеки України імені В. И. Вернадського: бібліогр. покажч. (2003) та «Бібліографія праць В. И. Вернадського. Література про життя та діяльність (2012), видана під егідою Комісії НАН України з наукової спадщини академіка В. И. Вернадського, Інституту історії України НАН України в серії «Вибрані наукові праці академіка В. И. Вернадського»; т. 10).

Серія «Вибрані наукові праці академіка В. И. Вернадського» готувалася до 150-річного ювілею вченого. Інститут архівознавства та Інститут рукопису НБУВ взяли на себе підготовку томів публікацій документів «Володимир Іванович Вернадський і Україна. Т. 1, Кн. 1: Володимир Іванович Вернадський. Науково-організаційна діяльність в Україні (1918–1921)»; Т. 1, Кн. 2: Володимир Іванович Вернадський. Вибрані праці (2012), а також «Володимир Іванович Вернадський. Листування з українськими вченими» у двох книгах, трьох частинах спільно з Комісією НАН України з наукової спадщини академіка В. И. Вернадського, Інститутом історії України, Архівом РАН; редкол.: А. Г. Загородній, О. С. Онищенко (голова), В. А. Смолій, В. Ю. Афіані [та ін.]; уклад.: О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, С. М. Кіржаєв та ін.

Колектив продовжив видання листування В. И. Вернадського й надалі: у 2018 та 2019 р. вийшло ще два томи, присвячені 100-річному ювілею НАН України: В. И. Вернадський і Україна: листування. Кн. 1–2 (авт. та упоряд.: С. М. Кіржаєв, К. Є. Новохатський, Л. М. Яременко та ін. вчені, у тому числі Інституту історії України НАН України; редкол.: А. Г. Загородній (голова), О. С. Онищенко (заст. голови), у тому числі «Офіційне. Родинне» (2019). Величезні за обсягом публікації документів створили повну джерельну базу подальшого вивчення життя та діяльності В. И. Вернадського – засновника НАН України та НБУВ.

Видання «Вернадськіани» стало взірцем підготовки археографічних публікацій. Великий авторський колектив досвідчених фахівців не лише підготував значну кількість документів, творів та листування вченого, а й супроводив це ґрунтовними дослідженнями, коментарями, довідковим апаратом. У повній мірі це видання відображає вимоги Держстандарту – публікації історичних документів із розгалуженим науково-довідковим апаратом (науково-дослідний, пояснювальний текст, коментар, різноманітні покажчики) [8].

Монографічна та бібліографічна серія «Історія бібліотечної справи в Україні» була започаткована виданнями монографій «Історія Національної

бібліотеки України імені В. І. Вернадського», починаючи від 1998 р. (автори перших трьох томів Л. Дубровіна, О. Онищенко, 1998, 2003, 2008), що висвітлюють всю історію діяльності Національної бібліотеки у 1918–1991 рр., формування її фондів і каталогів, організацію роботи з різних напрямів, досягнення, розвиток наукових напрямів тощо.

Останнім часом до 100-річчя НБУВ вийшли декілька томів – «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002)» (2019), яку підготував великий колектив провідних учених НБУВ, «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в науково-інформаційному просторі (2000–2018)» (В. М. Горовий, Ю. М. Половинчак, К. В. Лобузін та ін. [2019]); «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: збереження, консервація та реставрація бібліотечних фондів в Україні (1992–2018)» (Л. В. Муха, Л. П. Затока, Л. М. Куява [2019]).

Серед праць – дослідження історії бібліотечної справи в Україні у ХХ ст.: основним тенденціям розвитку бібліотечної справи й долі українських бібліотек присвячено монографію вищеназваних авторів «Бібліотечна справа в Україні в ХХ ст.» (Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко [2009]).

Новим явищем у цій серії стали підготовлені зацікавленими установами комплексні видання, що поєднували дослідження, анотований покажчик документів та їх публікацію, зокрема «Бібліотеки Києва в період нацистської окупації (1941–1943): Дослідження. Анотований покажчик. Публікації документів» (автори: Л. А. Дубровіна, Н. І. Малолетова) (2004), разом з Інститутом української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, ЦДАВО України).

Повний покажчик наукових праць НБУВ за період її існування представлено в науково-бібліографічних покажчиках «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (1993–2003 рр.): наук.-бібліогр. покажч. видань б-ки та літ. про її діяльність» (уклад. Н. М. Погребецька) (2005) та «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: видання бібліотеки та література про її діяльність (2004–2018 рр.): наук.-бібліогр. покажч.» (С. А. Дзюбич, І. Г. Лиханова; за участю О. В. Давидович, С. О. Денисової, Е. П. Євженко; бібліогр. ред. Л. С. Новосолової [2018]).

Значного розвитку набула серія «З історії музичної спадщини України». НБУВ зберігає значну музичну архівну та книжкову спадщину, яка представляє як особистостей, так і фонди товариств, спеціалізованих видавництв. Питання розкриття цих фондів вирішували Інститут рукопису та музичний відділ НБУВ (відділ нотних видань), Інститут біографічних досліджень. Уся ця спадщина була практично маловідомою для дослідників музичної спадщини.

Так, спільно з Національною музичною академією України ім. П. І. Чайковського НБУВ видала два наукові каталоги – Болгарський наспів в рукописних книгах 17–18 ст. (Л. Дубровіна, Л. Корній) та науковий

каталог цінного архіву Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича, вийшов у 1999 р., де були атрибутовані та описані духовні та світські твори, складений Л. Корній, Е. Клименко. Біографічний словник «Музичне товариство імені М. Д. Леонтовича (1921–1931)» був виданий О. Бугаєвою у 2015 р. Декілька наукових каталогів нотних видань із фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського підготували Л. Івченко та О. Вакульчук.

Серія образотворчих видань із фондів НБУВ представлена каталогами Фоменко Д., Цинковська І., Юхимець Г. «Аркушеві образотворчі видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1904–1923): бібліогр. покажч.» (2002); «Український друкований плакат», у тому числі кіноплакат, за період 1947–1994, підготовлені співробітниками образотворчого відділу, зокрема Т. Галькевич, Л. Гутник, О. Донець; Графіка Георгія Сергєєва з фондів НБУВ: каталог колекції (Л. М. Гутник, І. І. Цинковська, Г. М. Юхимець, 1997).

Значний обсяг отримали публікації пам'яток та документів із фондів НБУВ. Характерною особливістю є спільна участь у підготовці видань спеціалістів різних академічних установ. У 90-х роках одним з постійних учасників був Інститут української археографії та інші установи. Здійснювалася публікація джерел та пам'яток рукописної і книжкової спадщини разом з іншими науковими та освітніми установами.

Окремий напрям – наукові каталоги рукописних, стародруків, рідкісних та цінних видань. Так уперше вийшли друком фундаментальні каталоги рукописних книг, що супроводжувалися кодикологічним дослідженням: декілька каталогів слов'янської кириличної рукописної книги XII–XV ст. Гнатенко Л. А. «Слов'янська кирилична рукописна книга XII–XIII ст. з фондів НБУВ. Каталог. Кодиколого-палеографічне та графіко-орфографічне дослідження. Палеографічний альбом» (2012); Гнатенко Л. А. «Слов'янська кирилична рукописна книга XIV ст.» (2007); Іванова О. А. «Кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів НБУВ: Історико-кодикологічне дослідження. Альбом філіграней» (2016) та ін.

Значним напрямом стало видання каталогів, що супроводжуються ґрунтовною розробкою біографій учених. Видання довідково-бібліографічного відділу мали тематичний характер. Бібліотечна діяльність була в центрі уваги під час підготовки довідників. Видавалися термінологічні та біографічні словники; реферативні огляди; біобібліографія вчених; науково-методичні видання в галузі наукового опису рукописів, стародруків, рідкісних видань. Центр консервації та реставрації вводить у суспільний обіг науково-методичні документи в галузі збереження фондів. Інститут бібліотекознавства концентрувався на підготовці науково-методичних питань у галузі забезпечення мережі бібліотек НАН України: щорічні науково-методичні серійні видання, науково-методичні видання для архівних підрозділів установ НАН України. Розвиток інформатизації викликав створення відповідних рекомендацій та інструкцій, зокрема «Методика

індексування інформаційних ресурсів (О. О. Сербін, Т. П. Медвідь, С. В. Галицька, 2013); «Карткові каталоги в системі науково-інформаційних ресурсів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: методичний посібник» (Г. А. Кузьменко, Т. П. Медвідь, 2015); Лобузін К. «Корпоративна бібліотечна база знань: науково-методичний посібник» (2016).

Окремим напрямом науково-видавничої діяльності бібліотеки стала також реалізація спільного з НВР проєкту «Система наукових електронних видань України «Бібліотека – суспільству» (з 2003 р.), у рамках якого здійснюється формування та розповсюдження на компакт-дисках у вигляді п'яти галузевих серій (природничі і технічні науки; суспільні і гуманітарні; медичні; аграрні науки; бібліотечна справа і науково-інформаційна діяльність) інформаційних ресурсів провідних бібліотек України.

Монографічні видання НБУВ розкривали теоретико-методологічні дослідження напрямів діяльності Бібліотеки. Перш за все, слід виокремити монографії, що створювалися провідними вченими бібліотеки, які очолили ці напрями і заклали основу для захисту докторських дисертацій, зокрема: Дубровіна Л. А. «Кодикологія та кодикографія української рукописної книги» (1992); Слободяник М. С. «Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій» (1995); Чишко В. С. «Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України» (1996); Ковальчук Г. І. «Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах» (2004); Горовий В. М. «Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства» (2005); Стрішенець Н. В. «Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема: бібліотекознавчий аспект» (2011); Лобузін К. «Технології організації знаньєвих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності» (2012); Гранчак Т. «Бібліотека і політична комунікація» (2012); Попик В. І. «Ресурси довідкової біографічної інформації: історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (2013); Добко Т. В. «Довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек Національної академії наук України: становлення та розвиток (XX ст. – перше десятиліття XXI ст.)» (2013); Воскобойнікова-Гузєва О. В. «Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація» (2014); Пастушенко О. «Книга і періодика в дисертаційних дослідженнях незалежної України: соціокомунікаційний аспект» (2016); Закіров М. Б. «Феномен політичної думки російського зарубіжжя в контексті української державної ідентичності» (2016); Половинчак Ю. М. «Сучасне інформаційно-комунікаційне середовище як простір трансформації української національної ідентичності» (2017); Гнатенко Л. А. «Палеографічно-орфографічна атрибуція української кириличної рукописної книги: уставні та півуставні кодекси кінця XIII – початку XVII ст.» (2016). Значну кількість монографій видано за результатами захисту кандидатських дисертацій, а

також з різних напрямів наукової діяльності, які виконувалися за науковими темами.

Ще одним важливим видом продукції стали фахові збірники наукових праць, які публікували дослідження вчених НБУВ та з інших наукових установ, зокрема «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» [9], «Рукописна та книжкова спадщина України», «Українська біографістика=Biographistica Ukrainica», «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития», Український реферативний журнал «Джерело», а також збірники матеріалів до щорічної Міжнародної конференції НБУВ різної проблематики тощо. Матеріали щорічної міжнародної конференції відображали основні актуальні напрями трансформації бібліотечної справи впродовж усього існування Національної бібліотеки.

Отже, в контексті вищезазначеного доходимо висновку, що науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського відіграє особливу роль в інформаційному житті сучасного наукового суспільства, адже НБУВ є виробником та поширювачем видавничої продукції, що відбиває науковий доробок науковців України. Практичним впровадженням та реалізацією результатів науково-дослідної роботи НБУВ як науково-дослідного інституту та інформаційно-аналітичного центру держави стає видання монографій, авторефератів дисертацій, журналів – інформаційно-аналітичних видань, збірників наукових праць, довідкових, бібліографічних, науково-інформаційних видань, науково-методичних видань, збірників документів. Останнім часом спостерігається тенденція до збільшення випуску монографій та довідкових, бібліографічних, науково-інформаційних видань.

Щорічно НБУВ видає значну кількість (до 40 назв) фундаментальних наукових праць у галузі історії культури, національної бібліографії та біобібліографії провідних українських діячів і вчених, рукописної та книжкової спадщини, історії книги і бібліотечної справи в галузі збереження, консервації та реставрації фондів, серію друківаних каталогів і покажчиків спеціалізованих фондів (рукописних, нотних, образотворчих, картографічних видань, вітчизняної та іноземної періодики), стародруків і рідкісних видань, колекцій. Досліджуються матеріали та публікуються видання з історії науки, НАН України, видатних учених.

Сучасний інформаційний простір поповнюють монографічні видання з проблем трансформації бібліотек у сучасні інформаційні центри обслуговування користувачів електронною та друкованою інформацією, розвитку комп'ютерних технологій, різноманітні оглядові науково-інформаційні продукти з аналізом інформаційних масивів, пов'язаних з відображенням актуальних питань політичної та економічної розбудови Української держави. Численні інформаційно-аналітичні бюлетені науково-дослідних підрозділів НБУВ містять матеріали про еволюцію національного інформаційного простору, найбільш суспільно значущі події в житті України,

напрями міжнародного співробітництва. Вони розсилаються в середовищі постійних користувачів та відображаються на сайті Центру досліджень соціальних комунікацій (<http://nbuviar.gov.ua>). Там же відображено і результати спеціального напрямку наукових досліджень – наукометричні та бібліометричні дослідження періодики в Україні [10].

Аналізуючи сучасні тенденції науково-видавничої діяльності Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, слід зазначити, що видавнича система зазнає помітної трансформації, створюються умови для представлення наукових видань у міжнародних наукометричних базах, популяризації наукових досліджень. В умовах розвитку електронних технологій на високому рівні здійснюється науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, поліпшилась якість бібліотечних видань, активно впроваджується підготовка та випуск електронних видань. Жанрово-видова палітра бібліотечних видань широка:

1. Фундаментальні серійні бібліографічні видання.
2. Серія монографій, публікацій джерел, довідників «Історія Національної академії наук України».
3. Монографічна та бібліографічна серія «Історія бібліотечної справи в Україні».
4. Серія «З історії музичної спадщини України».
5. Серія образотворчих видань з фондів НБУВ.
6. Публікація джерел та пам'яток рукописної і книжкової спадщини, що здійснювалася разом з іншими науковими та освітніми установами
7. Наукові каталоги рукописних, стародруків, рідкісних та цінних видань – окремий напрям.
8. Значним напрямом стало видання каталогів, що супроводжуються ґрунтовною розробкою біографій учених.
9. Окремі тематичні довідники, покажчики, довідники, словники.
10. Термінологічні та біографічні словники.
11. Реферативні огляди.
12. Біобібліографія вчених.
13. Науково-методичні видання в галузі наукового опису рукописів, стародруків, рідкісних видань.

Щорічно на видавничо-поліграфічній базі НБУВ видаються колективні та індивідуальні монографії, збірники документів і матеріалів, збірники наукових праць, бібліографічні, довідкові, науково-інформаційні видання, науково-методичні видання; журнали: науково-теоретичний та практичний, реферативний, інформаційно-аналітичний. Досвід НБУВ показує, що вектор її науково-видавничої діяльності спрямований на подальший розвиток видавничих процесів, розкриття бібліотечних фондів, впровадження сучасних інформаційних технологій, поліпшення якості наукових видань.

Список бібліографічних посилань

1. Онищенко О. С. Формування науково-дослідних напрямів діяльності ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України. 1991–1995. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002). С. 221–222.
2. Онищенко О., Попроцька В. Наукова діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1993–1998). *Бібл. вісн.* 1998. № 3. С. 6–13.
3. Никонорова Е. В. Трансформация современной библиотеки: новые возможности для партнерства в издательской деятельности. *Книжная индустрия.* 2012. № 7, сент. URL: <http://www.bookind.ru/categories/library/730/.2012>.
4. Воскобойнікова-Гузєва О. В., Ковальчук Г. І. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: основні напрями останнього п'ятиріччя. *Наука України у світовому інформаційному просторі.* Вип. 11. С. 120–133. Київ : Академперіодика, 2015.
5. Омельчук В. Національна бібліографія України: тенденції розвитку, проблеми розробки. *Бібл. вісн.* 1995. № 5. С. 1–13.
6. Омельчук В. Национальная библиография Украины. *Б-ки нац. акад. наук: проблемы функционирования, тенденции развития.* Вып. 1. С. 186–195. Киев, 2000. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnan_2000_1_27.
7. Вакульчук О. Розвиток пресознавчих досліджень у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. *Зб. пр. Наук.-дослід. ін-ту пресознавства.* 2018. Вип. 8. С. 162–170. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003637>.
8. ДСТУ 3017:2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. На заміну ДСТУ 3017–95 ; чинний від 2016–07–01. (Інформація та документація).
9. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в науково-інформаційному просторі (2000–2018) : [монографія] / В. М. Горovий, В. В. Струнгар, К. В. Лобузїна [та ін.] ; відп. ред. В. М. Горovий ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. [Розд.] 1.3. Становлення та розвиток консолідованого інформаційного ресурсу інформаційно-аналітичних структур НБУВ / Т. П. Дубас, В. В. Струнгар, С. 88–123.
10. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : вебсайт. Науково-видавнича діяльність. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4712>.